

€ 2,60

št. 8

November 2002

Mladika

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 67

II 117 986 2002

900201538,8

COBISS

ISSN 1124 - 657X
Poštnina plačana v gotovini. - november 2002 • Spedizione in a.p. art. 2 comma 20/c legge 662/96 Filiale di Trieste - novembre 2002

Uvodnik	01
Irena Žerjal: Pesmi	02
Tarcisia Galbiati Komjanec: Izgubljena	05
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	08
M. Žitnik: Čarodejke (7)	09
Bruna Pertot: Z jadrnico od Bostona do barkovljanskega portiča (IV.)	11
Peter Merkuš: Iz spominov na starše (XXIII.)	15
Ivo Jevnikar: Iz arhivov in predalov: Poročilo majorja Darewskega (II. del)	17
Iz gradiva o neki prenovi (7) ..	19
Mitja Petaros: Pogovor z umetnikom Liviom Možino ..	20
Antena	22
Ocene: Knjige: Ivo Jevnikar: Na- rodnopolitični seizmograf II. del (N. Zaghet); Dve knjigi Theodora Haeckerja v Slo- venskem prevodu (A.R.) ..	30
Knjižnica Dušana Černeta (št. 44)	32

Na platnicah: Pismo s konca sveta; Za smeh; Mala galerija Mladike (Magda Jevnikar)

Priloga: RAST 07 - 2002

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija,
ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 2,60 €. Celoletna naročnina za Italijo 21,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 24,00 € (ali enakovredni znesek v tuji valuti), po letalski pošti 29,00 €.

Tisk: Graphart snc - Trst

pismo s konca sveta

MONTREAL WORLD FILM FESTIVAL

Montrealski festival svetovnega filma se je zaključil 2. septembra v kulturnem centru Place des Arts z govori in nagradami. Nagrajeni so bili filmi in njihovi ustvarjalci iz Latinske Amerike, Skandinavije, Irana, Italije, Turčije, Francije in - seveda - Kanade. Med festivalom samim, ki je trajal deset dni, pa so zavrteli nad štiristo filmov.

V objavah in reklamah za festival so organizatorji ponosno zagotavljali, da bodo prikazali filme z vsega sveta, se pravi, ne le filme bogatih, razvitih dežel, ki si jih sicer zmeraj lahko ogledaš v rednih kinematografih, pač pa filme iz neznanih dežel, majhnih, eksotičnih. Med zadnjimi so omenili tudi Slovenijo...

Z nemajhno nestrpnostjo sem čakala na ta pozdrav iz domovine. Nabavila sem si festivalski program in ugotovila, da bodo slovenski filmski ustvarjalci v Montrealu prikazali dva filma, "Šelestenje" in "Varuh meje", vsakega od njih pa bodo ob različnih urah dneva zavrteli štirikrat. - Kratki opis vsebine filmov v programu je obetal pokrajinsko sliko Slovenije, oba da sta bila posneta na podeželju, "Varuh meje" največ ob Kolpi v Beli krajini. Človek, ki je domovino zapustil že zdavnaj in ki ima tam še komaj kakega sorodnika ali prijatelja, ima še zmeraj sladko-bridko domotožje po naših prijaznih gričih, hostah in njivah, po tisti edinstveni svetlobi zgodnjih, rosnih jutur, po tisti čisti, ponižni lepoti naših krajev. In tako greš in sedeš v temno, skoraj prazno dvorano - devetnajst ljudi se je tam nabralo za "Šelestenje", za "Varuha" pa triindvajset - in čakaš kot otrok na Miklavža: slišiš boš živo, sodobno, resnično, kultivirano slovensko besedo, našo materinščino, za dobro uro boš spet v domačih krajih!

In potem so vrteli.

Pokrajina. Tehnično izbrušena fotografija ljubih, znanih panoram: gozd tako zelen, da boli, Kolpa tako prozorna, da bi si je zajel v kozarec in se je napil, njive koruze, kolovozne poti in gaji - vse ena sama mila lepota. Nove, bele hiše Metlike, njene asfaltirane uličice, njena železniška postaja, drogerija - vse prav. Gosposko je, novo, a nepotvorjeno, urejeno.

Tehnično brezhiben je tudi zvok. Vsaka beseda, vsak zlog zadoni jasno kot bron. Da ne bi bilo tako!

Jezik, ki ga govore igralci, je pogovorna slovenščina, na debelo premazana z ljubljansščino. A kakšna ljubljansščina! Gre za vulgarno, surovo zaganjanje mladih ljudi, katerih edina konverzacija je prepir, zadirčno

(dalje na 3. strani platnice)

SLIKA NA PLATNICI: Race na vodi, Livio Možina, olje. (Pogovor z umetnikom lahko berete na 20. strani.)

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češcut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Brunna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebul, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Virus nestrpnosti, ki od davnih časov širi svoje škodljive učinke po naših krajih in med prebivalstvom živečim v tej nemirni mejni deželi, je skorajda postal del našega okolja. V poldrugem stoletju je dobil duška v dveh svetovnih vojnah, fašizmu in hladni vojni, postal je nekako endemičen in zato, počasi, tudi manj napadalen. Preživeli smo ga in že začeli misliti, da se bo njegov učinek postopoma umaknil v meje ozkega političnega območja, ki mu pravimo nacionalistična desnica, k nepoboljšljivim pač, in da bo tam splahnel. Začeli smo upati, da se bodo ostale politične sile rešile te more in da bodo končno sposobne zaživeti normalne odnose z nami Slovenci, ki smo naravna komponenta te dežele.

V tem pričakovanju smo končno doživeli tudi zaščitni zakon, v katerega smo polagali veliko upanja. Ne vsi. Zares ni potrebno ponavljati razlogov, ki so opravičevali skepso in bojzani nekaterih, toda malokdo je slutil, da bodo - poldrugo leto po odobritvi zakona - stvari tako zanič. Lanske volitve so prinesle premik na desno tako v Rimu kot v Trstu. Nismo imeli razloga za zaupanje v desno sredino, pa vendar - smo mislili - zakon je zakon. In čakali. Zgodilo pa se ni nič, ali skoro nič. Zakaj? Ker so sredinske sile vladne koalicije prepustile vso skrb za manjšinsko problematiko krajevnim desničarskim dejavnikom, ki se sprva niso niti zavedli, kakšno moč so pridobili 55 let po porazu fašizma. Kmalu so jo začeli izkoriščati: sprva s provokacijami, nato z žolčnimi izjavami na račun naše skupnosti in njenega zgodovinskega odpora proti raznarodovanju, s strupenimi komentarji ter konkretnimi gestami proti izvajanju zakona. Preslišali nismo niti namiga, da se zakon da popraviti. Nam v škodo, seveda. Toliko bolj nas je to prizadelo, ker je namig prišel iz krogov, ki so nam prej zagotavljali, da hočejo korektno izvajati zaščito manjšine. Nočemo misliti slabo, toda vse to nam vzbuja sum, da gre v celoti za sistematično kampanjo, katere cilj je poživitev zloglasnega virusa, ki zastruplja odnose med manjšino in večino. Zato se zakonu na poti njegovega izvajanja zatika tako v Rimu kot na Deželi in v Trstu, tako v paritetnem odboru kot pri slovenski sekciji konservatorija ali odpiranju slovenskih uradov. Ne gre zgolj za pobude posameznikov ali manjše skupine. Epidemija nestrpnosti se širi in spodbuja strupena pisma bralcev, resda tudi kakšen pameten odgovor tistih, ki se zavedajo, kako brezglavo je tako početje v času, ko postaja Evropa ena sama država. Vse to vzbuja strah in bojzani tudi med mnogimi, ki so naklonjeni sožitju, previdnost dela iz njih mlačneže, ki se umikajo.

Priznati je treba, da se to dogaja pretežno na Tržaškem. Goriška in Videmska pokrajina sta v glavnem odgovorili pozitivno, tudi v nekaterih občinah, kjer je slovenska prisotnost komaj zaznavna. Zares se je izkazala Gorica, ki je po prvotnem obotavljanju razumela, da bi zgodovinska zmaga leve sredine na nedavnih občinskih volitvah izgubila velik del svojega pomena, če bi slovenska manjšina ne dobila pozitivnega odgovora na dolgoletna pričakovanja. Upati je, da bo pogumno dejanje večine goriškega občinskega sveta pozitivno odmevalo tudi preko občinskih meja in spodbudilo druge kroge, da odvržejo strah in bojazen in z njima tudi vsiljene enostranske interpretacije zaščitnega zakona, ki so brez osnove in samo vodijo vodo na mlin zlohotne desnice.

I.
DIŠAVE Z MANHATTANA

*V času pred peklom,
preden je Ingeborginega angela zamenjal
divji hudobec iz žrela zla!*

*Ponoči sva medve z Emo kupovali dišave
dišave iz Indije, ki jih nikoli več
nisva našli;
parfume iz prelestnih himalajskih rastlin,
pocenjene edinstvene tekočine!*

*Hm,
meni je pomagalo,
njej, Emi, pa ne,
saj je rekla, da bi rabila močnejše koordinate
za razočaranja, bolečine in brezup!*

*Ne, sem ji rekla,
pozabi na vse, kar se ti zdi
v Evropi pomembno,
le vzemi te dišave, opojne,
zapolni skrite želje,
neuresničljive, nevarne,
bodi ponosno bitje,
saj na svetu nič drugega ni,
potem ko te grize dvom!*

*Zakaj govoriš tako čudno, ti, hči planin?
Ker je to pariška in beograjska skrivnost,
to so dišave moje varuške Ane Grudzinski,
žene, ki je preživela skoraj vse
zasede velemesta: v okultizmu carjev v Moskvi,
prelestne mamljive pariške sobane,
občudovanje lepih balkanskih knezov,
in ponižanje v komunistični Ljubljani!
Ne, jaz je nisem cenila,*

*toda zaupala mi je marsikaj
in marsikaj neverjetnega dodala,
kar je v življenjskih blodnjah samostojnic edino
modro.*

*No, je rekla Ema, lepa modrost:
duhanje indijskih parfumov!*

II.
*Tako sva iskali jabolka v Velikem jabolku,
opazili sva črna ponočna jabolka
velika kot melancane.*

*Po povratku
sva povpraševali v Benetkah, v Trstu
in v Miljah
po zgodnjih tržnicah,
ko še veter razpihava
duh po ribah;*

*iskali sva v knjigah,
kje je bil naslikan Byron,
ki sva ga zadnjič ugledali
na boljšem trgu,
Byron v makroskopski obliki
na trgu v Central parku,
kjer jaz blodim kot Ivan Cankar v N. Y.
in si nataknem klobuk s sončnico,
jasno, da umetno!*

*Jabolka, črna kot noč,
so začeli prodajati tudi pri nas,
in Byrona še kar naprej klevetajo v drugo
stoletje,*

*a jaz vseeno upočasnim misli,
ko z barke zrem v njegovo palačo,
v Benetkah,
ob tisočerih bleskih,
poljubih sonca z morjem!*

PISATELJICA NA LETALIŠČU

Oh, saj hitim,
saj že grem,
spem,
ne puščajte me same,
bežim,
samo zadnjo besedo napišem,
veter jo bo zbrisal,
prinašaje prah stoletij!
Oh, počakajte,
samo zadnjo kitico,
popevka bo priljubljena!
Oh, zaustavite se,
samo še en roman,
tak, ki bo poln zgodovine,
ljubezni in vojn,
vse, kar premorejo trije rodovi
z zanimivimi intrigami,
zloveščimi ženskami,
bojevitimi velmožmi,
zapuščenimi vdovami,
šarmantno mladino.
No, me čakate, hvala!

DIALOGI V VEČERNEM MORJU

Vodne zavese
odgrinjajo dolge čase,
neizprosni dež
čez vegaste zvonike
maske,
opisane v
Svetokriškega pridigah,
v gotski ulici,
kjer je pešočil
Byron
dvomostovje in skrhani lev
v zamaščenem mraku
odhaja gnev
do sveta.

ČEZ OBLAKE

Cvrčavi srakec
po dvorišču
suče v kljunčku
beli plen

Švigava jata leti
navzgor
šumenje listov
brodi v mrak

Zvesta mačka
ždi na pragu
nova jata spe na jug

Mrklo sonce
čez oblake
drega v valčke -
spi modrost!

PLENIRJI?

Ne veš, če je polmesec,
ne veš, če je koš
ali plenir
ali polpolutna zemlja
ali eden od nebesnih svodov
nad bregovi.

Tri žene nosijo k morju
velike plenirje
in žarki prestrezajo
reže
s svetlobo dalj.

Jambori trkajo
zvenčavo pesem,
izrečeno v vetru
vseeno kdaj
(in zakaj).

(dalje) ⇨

Nad ženami trije oblaki,
oblaki, kot zrcalo njihovih senc...
Kako močno držijo roke,
ko molijo za pesem zvezd!

Milijonkratna podoba Kariatid
se ne sesuje v prah -
potuje v nebo in celo
ptice letijo v enaki jati
ob vesoljne robove neznanih višin!

BOLJUNSKI MAVRICI

Mavrinci nad Boljuncem,
mavrinci nad zvonikom,
mlini,
nad hribom Koromačnikom
in nekdanjimi stezami,
nad nekdanjimi imeni
in velikim močnim
spominom
na nono Tonco.

Prav nobeden je ni ubogal
in prav vsi smo jo ljubili.
In vse njene rožne vence!

OKLEPI SVETA

Blesket višin,
drget nižin:
mar ni bilo
vedno tako?

In tihi oklepaji otožnosti,
impresionizma,
videnja?

Doneče besede - tihe molitve,
hrumeči topovi - ječanje nesrečnikov,
žar in čar in propad
brez korenin?

Besede brez korenin,
in pojmi večnosti,
absurdi in smotri,
smisli in nonsensi.
Vprašanja "Kam greš, gospod?"
in petelini,
ki zapojejo v svetla poletna jutra,
s podobami molohov
se zgrinjajo veliki angeli
s perutmi pometejo pomote.

Naj bodo nasprotja ustvarjena
in daleč vsaksebi! Naj se ne
spojijo v nevarne zmesi,
saj
je nekaj najlažjega
odpihniti zeleni planetek
med omrtvele lune bližnjih galaksij!

PANDEMONIUM CIRCULANS

Zahteva veliko smeha
in še več akrobacij;
ko je lunin mrk,
pleza po Andih,
in ko je sončni,
se skriva v Alcatrazu.
Ko se vzpne na Triglav,
tam sploh ni ploh,
in plava z jadrlnim letalom
čez deželo krize in nadlog.
Prismeje se na naš vrt,
se hahlja na gorici, duhoviči;
ko se skozi ozke ulice
spušča v egiptovski sarkofag.
Njemu ni nič vdreti v prepovedane stolpnice
in spuščati balone v zrak?
Oplazil ga je žar radioaktivnosti
z obale Vladivostok,
zna biti neviden,
a ga spremlja
apokaliptični jok.

Tisto leto se je poletna vročina spotegnila v jezenske mesece.

V šoli smo se pogovarjali o hladni vojni, o poletih v veselje, o atomski bombi, o surrealizmu, o samoupravljanju...

Doma smo se opremili s čudom moderne tehnike - kupili smo pralni stroj.

Očetu so ob upokojitvi podarili ročno uro in zlato krvodajalsko značko.

Mama in oče sta prvič v življenju odhajala na dopust.

V tistih dneh se je moje otroštvo razblinilo kot puhasta meglica nad poletnim morjem.

Bil je konec septembra in pouk na gimnaziji se je komaj začel. Požirala sem znanje in se utapljala med novimi podatki in obrazi v prvem letniku. Sedela sem v prvi klopi. Doma sem kot prava pridna punčka pozno v noč pisala domače naloge in ponavljala vse mogoče. Na pamet sem se gulila pesmi, zgodovino, kemijo in trepetala pred profesorji in odrpro redovalnico.

Abra, moja starejša sestra, se je že v osnovni šoli bolj slabo učila, zato sta jo oče in mama dala v uk k mojstru Potočniku, tedaj edinemu urarju na slovenski obali. Bilo je njeno zadnje leto in pozimi bi lahko že začela s samostojnim delom. Le nekaj izpitov ji je še manjkalo, a prelagala jih je iz tedna v teden. Tik pred odhodom staršev je spet počilo:

"Nikoli ne bom urarka! Sovražim to delo. Zaradi mene se lahko ta hip ustavijo prav vse ure na tem svetu!"

Mama je mrko pogledala očeta. Oče je vstal - bili smo ravno pri kosilu -, stopil je k Abri in ji začel s pridruženim glasom dopovedovati, kako je dobro, če ima človek poklic, s katerim si služi kruh, in kako moraš biti staršem hvaležen za vse, kar ti dajejo, in bla bla bla... Vse sem znala že na pamet.

Abra je kljubovalno odrinila krožnik, prevrnila stol in zakričala: "So še drugi načini, da prideš do denarja za tvoj prekleti kruh!"

Oče je dvignil roko in Abra se je sklonila pod ploho udarcev. Klofute so padale po njeni glavi, ona pa je trmasto ponavljala: "Ne bom! Ne bom! Ne bom! Niti enkrat ne bom več šla v tisto prekleto delavnico!"

Globoko sklonjena nad svoj krožnik sem goltala hrano in solze.

Zvečer je Abra zlezla k meni v posteljo in mi pritisnila poljub na lice. "Ti si moja zlata sestra," je vzdihnila in čez čas dodala: "Ti si pametna. Ti se znaš učiti."

"Ti pa lepo rišeš," sem rekla z iskrenim občudovanjem, ker sem sama pri risanju vedno odpovedala. "Ah, z risanjem si pa res ne morem služiti kruha," se

je grenko zakrohotala in skozi temo je nenadoma hušknila mrka podoba očeta.

Objela sem jo in zašepetala: "Poskusi držati. Saj je samo še nekaj mesecev. Potem boš imela svojo plačo in vse bo drugače."

"Z mano ne bo nikoli drugače," je zahlipala. "Neumna sem."

"Nisi," sem se razjezila. "Nisi neumna, samo drugačna si. In lepa si. Sploh veš, kako si lepa?!"

"Saj," je zastokala in me odrinila. Nekaj časa je tiho strmela v temo, potem je spet zajokala: "V tisto delavnico ne grem več!"

"Abra -" sem jo skušala pregovoriti, pa me je sredi stavka ustavila.

"Ušla bom," je rekla in s sunkovitim zamahom odgrnila odejo, pobrala svojo blazino in se zarila v svojo posteljo.

"Abra," sem jo poklicala. Še sem se hotela pogovarjati z njo. Bala sem se zanjo. Bila je tako vihrava, tako nepredvidljiva...

Ona pa je samo težko vzdihnila. "Zaspi!" je rekla čez čas in si potegnila odejo čez glavo.

Naslednje jutro sva skupaj odhajali od doma. Nisem je vprašala, kako bo preživela dan. Strah me je bilo njenih skrivnosti.

Popoldan sta se oče in mama odpravljala. Tik pred odhodom sta mi izročila denar za hrano - za vse dni, ko bova z Abro sami. Opozorila sta me na račune, ki jih moram poravnati, na rože, ki jih moram zalivati, na sosede, ki jih moram pozdravljati, na ključce, ki jih ne smem izgubiti... Abra je mrko strmela v vzorec na steni in ni rekla ničesar. Kimala sem in v grlu me je stiskala njena žalost, ker ji nista zaupala, čeprav je bila tri leta starejša od mene.

Ko sta končno naložila vso prtljago v fičko, sva z Abro že stotič obljubili, da bova pridni in da bova

Tarcisia Galbiati Komjanec
Izgubljena

pazili nase in na hišo. Odpeljala sta se, medve pa sva mahali, kot bi odhajala za vedno.

Potem sva kot dva pobalina zdrveli nazaj v stanovanje. V kuhinji je Abra skočila na stol in zavriskala: "Juhuuu! Svoboda!"

Seveda sem takoj na svoj stol skočila tudi jaz in kot zvest odmev še bolj divje zakričala: "Svo-bo-da!"

"Trije tedni čiste in popolne svobode!" Abra je skočila s stola, da se je zatresla vsa hiša. Potegnila me je v indijanski ples okrog kuhinjske mize in kot urok ritmično izgovarjala besede: "Nič kričanja! Nič batin! Nič delavnice!"

Pograbila je pokrovko in leseno žlico ter z njima ustvarjala divji ritem, ki sem mu z vriski, ploskanjem in bobnanjem ob tla pokorno sledila. Zvlekla me je v sobo in predali sva se brezumnemu skakanju po posteljah, ki sva ju še pred kratkim tako skrbno pospravili.

"Nič pospravljanja!" je vzklikala. "Nič kuhanja, nič pomivanja! Samo muzika in ples! Juhuuu!"

Kot ponoreli sva vlekli posteljnino na tla in se obmetavali z blazinami. Kosí obleke, ki jih je Abra vlekla iz omare, so frčali po zraku kot velike eksotične ptice. Kupčke skrbno zloženega perila je podirala z zamahi ene roke in jih zmagoslavno metala v zrak. Z leseno kuhalnico je tu in tam ujela kak kos in potem z njim vihrala kot z bojno zastavo. Na glavo si je nataknila spodnje hlače in vame uperila kuhalnico, s katero je nevarno švigala sem in tja, kot bi imela v rokah sabljo ali meč.

"Jaz sem vitez d'Artagnan," je kričala. "Izzivam te na dvoboj, ti ničvredni resnobni pisun. Danes se začinja svoboda, razumeš? Danes ustvarjamo nered in darujemo bogovom vse pospravljene omare, vse kupe knjig in vse skrbno ošiljene svinčnike."

Zgrabila sem lopar za badminton, da bi se ubranila. Zamahnila sem in Abra je divje zakričala. Spustila je kuhalnico iz rok in si pokrila obraz. Iz nosa se ji je ulila kri, ona pa je za hip začudeno strmela vame, potem pa sva se obe začeli noro krohotati. Obnemogli sva se sesedli med cunjje in blazine in - nenadni zvok hišnega zvonca je presekal najin smeh.

Zmedeno sva se spogledali, potem pa je Abra pobrala prvo majico in si jo pritisnila na obraz. "Pojdí odpret!" je zakričala in stekla v kopalnico.

Kaj če sta oče in mama, me je mrzlo prešinilo. Morda sta kaj pozabila... Brž sem zaprla vrata razde-jane sobe in stopila na hodnik.

"Kaj pa zganjata tak kraval!" je butnilo vame, ko sem odklenila vhodna vrata. Pred mano je stala sose-da in mi pod nos molila kos papirja. "Cela hiša se tre-se. Če bo tako vsak dan, bom šla na policijo! Kaj si pa mislita, smrkliji! Saj nista sami v hiši! Bom že oče-

tu povedala!"

"Ne, ne," sem hitela z opravičevanjem, medtem ko je ona lovila sapo v svoja debela pljuča. "Saj bova pridni in čisto tiho. Samo nič ne povejte očetu!"

"No, bomo videli," se je vulkanska gmota pred vrati malce omehčala. "Tu imaš sporočilo za Abro," so govorile debele ustnice in nabrekli rjavi prsti so mi v dlan položili listič. "Tu piše, da naj se v ponedeljek oglasi v tovarni, če hoče službo. Menda punca lepo riše ali kaj. Tam naj bo ob osmih. V propagandi, pri mojem možu naj se oglasi. Je rekel, naj kar po njem vpraša." Stegnila je debeli vrat in temeljito pregledala vse, kar je lahko ujelo njeno strogo oko, potem se je namrdnila in kot štampljko dodala še globok in pomenljiv pogled na moje bose noge, neurejena oblačila in skuštrane lase. "Tc, tc," je zacmokala in se odvalila v spodnje nadstropje.

Iz strmenja me je predramilo Abrino hihitanje. Umita, počesana in urejena je sedela za kuhinjsko mizo in si prižgala cigareto. Dala sem ji papir.

"Boš šla?" sem gledala vanjo z neskončnim upanjem v očeh.

Potegnila je vase dim, puhnila v zrak nekaj krogcev in se čudno smehljala. "Res ne vem," je čez čas rekla. "Jutri pride Sergio. Vse je odvisno od tega, kako se je odločil. Boš puding? Skuhala bom vaniljev puding."

Ugasnila je cigareto in se mirno predala branju navodila na vrečki, ki jo je potegnila iz kuhinjske omare. Njena kretnja je bila tako preprosta in samoumevna, kot bi imela tisto vrečko tam spravljeno že leta, da jo ven potegne natanko tisti dan in tisti trenutek.

"Rada imam vaniljev puding," sem rekla in se kot duh odplazila v sobo, kjer sem se trezno lotila pospravljanja postelj in oblek.

Le kdo za vraga je zdaj ta Sergio, sem tuhtala. Je to njen novi fant? Gotovo je to tisti tip, ki jo je v soboto pripeljal prav pred vhod v hišo. Bilo je sredi noči in seveda sta se oče in mama zbudila. Najprej je vpila mama, potem še oče, padale so klofute, Abra pa se je glasno krohotala in le kdaj med smehom zacvili-la pod udarci. Ko se je privlekla v sobo, sem jo stisnila k sebi kot majhno dete.

"Nič mi ne moreta," je hlipala, "lahko me ubijeta, lahko me stolčeta do smrti, pa se ne bom spremenila. To sem jaz, razumeš?" se je v temi zazrla vame. "Taka pač sem. Tako me poznajo moji prijatelji in tako me imajo radi. Jaz se nočem spremeniti. Živeti hočem, se smejati, ljubiti, plesati. Jaz hočem muziko in barve. Strmeti hočem v luno in prešteti vse zvezde na nebu. In on - moj Sergio - vse to razume. Z mano se smeje in rad me ima. Ko sem z njim, pozabim na vse..."

Jokala sem z njo tisto noč in jutro je spet prineslo čisto navaden, siv in utrujen dan.

Zlagala sem puloverje in perilo na police, najprej svoje, potem še Abrine. Okrvavljene kose bova moral oprati v mrzli vodi, sem razmišljala, da ne ostane kak madež. Kako sem jo lopnila po nosu! Uboga Abra, vedno jih stakne.

Pobirala sem kose oblek po kotih, jih vlekla izza omare in bezala izpod postelje. In tako sem pod posteljo, tik pod Abrinim vzglavjem, s trakom prilepljeno na leseno ogrodje, našla majhno usnjeno torbo.

“Abra!” sem začudeno zaklicala.

Držala sem torbico v rokah - bila je neke vrste etui brez ročajev, dolga kakih trideset centimetrov in debela, zelo debela - in nekaj trenutkov sem strmela vanjo. Potem sem potegnila zadrgo. V torbici je bil denar. Veliko denarja. Gladki in skrbno zloženi italijanski bankovci. S papirnimi trakovi so bili povezani v debele šope. Devetnajst jih je, sem rekla na glas, ko sem jih preštela. Ustrašila sem se svojega glasu. Zgrabila me je neka čudna tesnoba. Bilo je kot v kakem filmu ali kateri od zgodb, ki jih je Abra stalno prebirala in mi jih potem pozno v noč pripovedovala.

Strmela sem v majhno srebrnkasto pištolo, ki se je prikazala na dnu torbice, ko sem iz nje vzela denar. Previdno sem prijela za ročaj in moji prsti so samodejno objeli mrzlo kovino. Ob dotiku se je v meni sprožil dotlej neznan mehanizem strahu, ki me je popolnoma ohromil. Neznansko me je zazeblo, že hip zatem pa me je občila vročina. Začutila sem podivjani utrip srca, ki mi je hotel raztrgati prsi. Razbijanje v glavi me je kot mogočen slap vleklo v temo.

“Abra!” sem histerično zakričala.

Stopila je v sobo in me suho pogledala. Potem je zaprla vrata za seboj in čisto mirno, z resnim, a prav nič jeznim obrazom, stopila k meni in mi vzela pištolo iz rok.

“Pusti to,” je rekla. “Tega nisi nikoli videla. Razumeš?”

Ker nisem odgovorila, me je močno stresla in skoraj kriče ponovila. “Razumeš!?”

Široko razprtih oči sem odkimala.

“Kaj je to, Abra?” sem zastokala.

“To ni nič,” je rekla. Pospravila je pištolo in bankovce nazaj v torbico. Že je hotela potegniti zadrgo in torbico zapreti, ko se je nenadoma začela na ves glas smejati.

“Pravzaprav,” je rekla in med smehom lovila sapo, “pravzaprav so tole pralni stroji.” Zvijala se je od smeha in drugega za drugim zložila šope bankovcev na gladko rjuho. “Vsak šop je en velik pralni stroj.”

“Ne razujem,” sem zajecljala.

“Saj veš, kako je s carino, če kupiš stroj v Italiji,”

je hitela razlagati. “Z obmejno propustnico ni treba plačati skoraj nič.”

“Pa saj mi že imamo pralni stroj,” sem jo neumno gledala, ker še vedno nisem ničesar razumela.

“Tepka. Saj ne za nas,” se je zasmejala, potem pa resno nadaljevala. “Sergio že nekaj mesecev pobira denar od ljudi z vseh koncev Juge, iz Maribora, Celja, Zagreba, celo iz Srbije so mu ga prinesli... On ima avto, jaz imam maloobmejno propustnico in ljudje prinesejo denar. Prepričani so, da bodo v nekaj mesecih dobili krasen italijanski pralni stroj po posebno ugodni ceni in brez ficka carinskih dajatev.”

“Pa kako? Saj ne moreš -”

“Seveda ne. Pa tudi ne bom! Zdaj je Sergio že nabral kar nekaj denarja - vse v devizah. Pravi, da bo kmalu dovolj. Potem vse skupaj pobereva in izginava.”

“Ti si čisto nora! Saj ti ljudje - oni imajo vendar tvoj naslov!”

“Pa kaj!” se je privošljivo zasmejala. “Tukaj boš imela ta stara dva malo frke, jaz bom pa takrat že zdavnaj čez mejo. Sergio pravi, da se bova poročila.”

“Pa policija? Našli te bodo in zaprli,” sem skorajda zajokala.

“Kaj misliš, da bo kdo prijavil?! Saj je vse na črno! Sploh pa bova šla v Kanado.”

Poskušala sem jo pregovoriti, naj ne sodeluje v umazanem poslu, naj ne verjame moškemu z druge strani meje, naj mu preprosto izroči denar in ga zbrše iz svojega življenja. Jokala sem. Prosila. Pa ni hotela nič slišati. Vse je bilo že odločeno.

V soboto zvečer se je v koloni avtomobilov, ki so se vsak konec tedna valili s Tržaškega na slovensko obalo, pripeljal tudi njen Sergio. Požvižgal je pod oknom in Abra je zavpila:

“Subito!”

Smuknila je v sobo, se lepo oblekla, našminkala, nadišavila...

“Tra-raam!” je zapela vsa sijoča, ko je na široko odprla vrata sobe in se spogledljivo - kot kaka filmska diva - naslonila na podboj. “Kakšna sem?”

Na ulomke v mojem zvezku je padel opojni vonj parfuma, ki je že nekaj tednov spremljal Abro ob njenih večernih izhodih.

S solzami v očeh sem jo pogledala in komaj slišno izdavila:

“Ostani!”

“Pa saj greva samo plesat!” se je lahkotno zasmejala. “Saj ne grem še danes!”

S teatralnimi gibi me je objela in poljubila, potem pa spet za hip izginila v sobo. Ko se je spet pojavila med vrati, sem videla, da tišči pod pazduho tisto malo usnjeno torbico z denarjem. Tanki prsti njene skrbno

negovane roke pa so na moj zvezek položili stekleničko parfuma.

“Na! To ti podarim!” je rekla in očarljivo stresla z dolgimi lasmi. H. RUBINSTEIN je pisalo na steklenički in vonj je bil tako zelo Abrin, da sem si z obeh rokama zakrila obraz in začela glasno hlipati.

Nič ni rekla. Samo pobožala me je po laseh, kot bi hotela ustaviti moje hlipanje ali čas, v katerem sva živeli. Spodaj pa se je spet oglasil žvižg in Abrin čas je stekel.

“Pazi nase,” je šepnila in odhitela po stopnicah. Slišala sem še njen smeh in moški glas na ulici. Potem je avtomobil odpeljal in glasove je pogoltnila sobotna noč.

Ure so drsele v jutro, nedelja je zdrknila v ponedeljek, dnevi so se zlili v tedne - in mesece. Dolge mesece iskanja in solz.

Mama je jokala, oče je hodil po uradih in spraševal, poizvedoval, čakal, se jezil, preklinjal, vzdihoval in dolgo verjel, da se bo vrnila. Pa se ni.

Mesece so se zlili v leta.

Med študijem me je nekega dne kolega s kriminologije opozoril na nerazrešen primer nesreče, ki se je pred leti zgodila na slovenski obali. V italijanskem avtomobilu, ki se je na parkirišču iz neznanih vzrokov vžgal in popolnoma zgorel, so našli ostanke moškega in ženske, katerih identitete niso nikoli odkrili.

Strmela sem v mračno, grobo zrnato fotografijo in zapis letnice na robu me je potegnil v tisti grenki čas. Morda sta oče in mama vedela. Morda sta povezala dogodke in bolečo slutnjo pokopala skupaj s spomini. Meni nista ničesar povedala. Pa saj tudi jaz nisem povedala vsega, kar sem vedela o Abri. Se pač nismo nikoli veliko pogovarjali.

Ukradla sem tisto mračno črno-belo sliko iz arhiva in zdaj je tam, čisto na koncu, na zadnji strani albuma, prelepljena in zakrita z listom belega papirja. Album je že star in zguljen in lepilo se je posušilo. Včasih pade iz njega ta ali ona slika in Abrin nasmejani obraz zablešči po prostoru. Za hip spet zaživijo njene vihrave oči in večer se napolni z njenim nasmehom. Potem sliko pobrem in jo skrbno spravim na pravo mesto.

Nekoč sem imela sestro, ki me je učila vseh otroških vragolij. Zjutraj se je z mano prebujala in z mano odhajala od doma. V mrzlih nočeh mi je pripovedovala zgodbe in poslušala moje drobne skrivnosti. Učila me je prvih plesnih korakov in drznih skokov skozi labirint življenja. Varovala me je pred temo in strahovi in mi pričarala sonce tudi v najbolj temačni megli... Verjela je vame, čeprav se nikoli nisem znala tako lepo smejati kot ona.

Zdaj hodim po robu in nimam nikogar, ki bi verjel vame. Že nekaj časa sem izgubljena.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je mednarodna revija “30 Giorni” v svoji zadnji številki objavila dolg intervju s torontskim nadškofom, kardinalom Alojzijem Ambrožičem, kjer je med drugim odgovoril tudi na časnikarjevo vprašanje, kakšne narodnosti se čuti: “Nimam dvomov: po petdesetih letih sem Kanadčan. Ampak ostajam Slovenec.”
- da je škof v Veroni Flavio Roberto Carro imenoval sedem novih eksorcistov (izganjalcev hudega duha), ki so se pridružili dvema, ki ju je tamkajšnja škofija že imela...
- da kongregacija, ki jo je ustanovila mati Tereza iz Kalkute (zdaj mineva pet let od njene smrti), šteje danes približno pet tisoč redovnic, od katerih jih 65% prihaja iz Indije, ostale pa so s Filipinov, iz Bangladeša, Italije, Poljske, Tajvana, Rusije in ZDA...
- da je p. Pij, ki je bil nedavno proglašen za svetnika, najbolj trpel zaradi nerazumevanja Cerkve pod papeževanjem Janeza XXIII., ki je pod vplivom zlohotnih informacij kazal nezaupanje do njega, kakor tudi sicer p. Pij ni bil navdušen nad inovativnostjo tega papeža...
- da je portugalski kardinal José Soraiva Martins, prefekt Kongregacije za zadeve svetnikov, ne samo cenjen teolog, ampak tudi velik nogometni navdušenec in da se je o tej svoji športni strasti razgovoril v intervjuju v reviji “30 Giorni”...
- da se je znani partizanski duhovnik dr. Metod Mikuž baje oženil šele potem, ko ga je režim hotel prisiliti, da bi postal škof slovenske “narodne Cerkve”, ločene od Rima (isto ponudbo je odklonil tudi partizanom naklonjeni pleterski prior dr. Leopold Edgar)...
- da je danska prestolnica Kjöbenhavn dobila novo nadvse moderno podzemsko železnico, ki bo vozila s hitrostjo 40 kilometrov na uro, in sicer brez voznika in s samodejnim odpiranjem vrat na postajališčih...

KRONIKA

A naslednjega dne sem svoj najlepši kostim obogatila z moderno krojeno bluzo, nataknila sem si zares visokopetne čevlje, vzela z zaprašene police stare zgodbe o slovenskih kulturniških združenjih ter z natančno domišljenimi argumenti vstopila pred urednika, ki je bil kar dobre volje in je celo hvaležno pritrjeval mojemu predlogu. Morda je resnično verjel spretnežu Brikiju, da ima pregled nad vsem, kar se v naših kotličkih prikuha in da se dosledno vsak dan pripravlja nekaj primernega za redne naročnike, ki zjutraj

željno preberejo ljubljene dnevnike bodisi v avtobusih, vlakih, na bencinskih pumpah, v barih, v šolskih zbornicah ali pa doma ob kavici in so vsi zaprejeni v lepe slovenske naslove, zgledne članke ter mednarodno razpredanje o visoki politiki. V tem trenutku pa je bilo moje tako zajetno gradivo pravi med ob dejstvu, da se je Brikiju zdelo pametno posvetiti svoji in samo svoji poroki toliko tednov! Briki je bil vendar tisti, ki je krajšal, lepšal, strnjeval podatke, primerno postavljaj prave naslove in ne kakih dolgočasnih fraz, znal pa je obenem bralce tudi kratkočasiti z domiselnimi namigi na aktualno problematiko. Še na misel mu ni prišlo, da se njegov zaupnik izogiba kakršni koli polemiki, ki bi koga razburila. Bila sem verjetno poslednjikrat pred oltarjem moje avtonomije in sem na glas prebirala in navajala kratke naslove in kulturniško problematiko:

“Ti članki bodo zainteresirali vse, ki jih zanima umetnost novega časa, zato sem dala naslov ‘O lirskih notah v novi poeziji’, tiste pa, ki so se pritoževali, da ne pišemo nič o srebrni dobi slovenskega gledališča, sem sestavila ‘Ekspressionistično poskusno dramo’, v ‘Sartrovem vplivu na slovensko gledališče’ pa sem navedla vse že dolgo uveljavljene igre, ki so jih napisali sodobni slovenski klasiki.”

Moja nakana se je posrečila. Podpisala sem se le z začetnicama, kot bi bilo vseč tudi Brikiju, da bi kdo niti zdaleč ne posumil, koliko neka

časnikarka ve o sodobnem dogajanju. Vse izzivalno je v dobrem oklepu, ker sem navedla le svoji začetnici.

Zgodilo se je nekaj nepričakovanega. Moj slog in besedišče sta me izdala, in najrazličnejši literati so mi kar v uredništvo čestitali. Bila sem počaščena in obenem jezna. Vsega mojega razkošja bo konec, ko se mladoporočenca vrneta v redakcijo. Literarna poročila bo prevzela gospa, prvo dnevniško stran pa naš Briki. Lahko bi se medtem, ko sta na potovanju, predrznila še v čem in bi nadlegovala glavnega s kompromisnimi predlogi. Lahko, da bi mi uspela kaka šaradna sprememba:

Briki bi pisal o zunanji politiki, novejša in mlajša gospa o notranji, jaz pa bi imela še tisoč predlogov in člankov o naši kulturi.

Ne, nisem predrzna. Ne znam izvajati šarad. Sem nekoliko prestrahopetna. Izhajam iz Slodnjakove šole. Izvedem nekaj in postavim piko. Ne maram izzivati v nedogled. V življenju je za ljudi moje baže nešteto poti.

Oh, God! This is the finish of my lessons!

V SVOBODNEM RISU

Potem, v vlaku, razmišljam, kam me bo privedla moja predanost idejam, ki so si jih zamislili drugi, morda iz davnin, morda iz študentskih debat. Ha, premorem čut za pravičnost! Menda bom sedaj kar prosto po Prešernu kolovratila po svetu in iskala sebi podobne. Jih ni dosti, vsaj jaz jih ne poznam. Če bi odšla v Ljubljano, bi morala kvečjemu prevajati iz italijanščine v slovenščino kake strokovne članke in obvezno slišati, da nimam prave izgovorjave. Kako zlahka postaneš “prost” in koliko skrbi se zgnete v enem dnevu, ko moraš poiskati novo službo!

Avta ne bom prodala, naj me kar počaka doma, ko bom odpotovala kam drugam, recimo v Madrid ali na Skandinavijo. Pozabila bom na stare in mlade veličine, morda bom celo posnela čarne fotografije s severnim sijem. Vsekakor bi nerada zašla v zdrahe in osebne intrige, ki so

se razpasle v Sloveniji. Medtem je namreč plebiscitarna faza dokazala, da so bili za osamosvojitve prav vsi akterji novih in starih strank, ki so se pojavile na volitvah. Znašla sem se v viharju svoje lastne zmede. Nekateri znanci, ki so takorekoč do onemoglosti tvegali in potrpeli ponižanja, da bi overovili svoje slovenstvo, so se kar izgubili v mreži novih strankarskih voditeljev. Morda so bili takorekoč odmaknjeni, ker so videli zmago svojih življenjskih upov, a so ostali v ozadju. Pehanja za prestiž je bilo toliko, kolikor ga je po vseh državah sveta. Morda je bila heterogenost tako močna, da ni prišlo do diktature vsemogočnih dimenzij, kar se v mladih državah pogostokrat zgodi, a sreča je bila v tem, da so se demokratičnih parol in očitkov o nedemokratičnosti prisluževali prestižni in novi politiki. So začeli kar natančno nadzorovati početje drug drugega in vsak dan je bil na časopisnih straneh obelodanjen kak škandal. Medtem ko se je zapadnoevropsko časopisje spravljal na zasebno življenje velikih medijskih zvezd in zvezdnikov, so se v novonastalih nekdanjih socialističnih državah porajale reportaže o finančnih malverzacijah, o koruptivnih vohunskih službah, o grehah preteklosti in sedanjosti. Saj, sprotnega čtiva je bilo dovolj, a bolj ko sem se v novonastale razmere vživljala, bolj sem bila zmedena. V strahu sem ugotavljala, da se nova država osamosvaja v vsem, ker so ljudje polni energije, ki sem jo jaz izgubila v vojnih okoliščinah in verjetno tudi od nenehne dela. Žalitve in ponižanje, da sem kljub svojim zaslugam in sposobnostim na službenem mestu bila odklonjena, so me tako dotokle, da sem si zaželela v tuje kraje. Morala bi v samotni razmisliti, kako premagati ležerno občutje. Če je odmik iz zlohotnih okoliščin rešil genialnega Dostojevskega, ki je moj idol, bi si utegnila pomagati v kaši, v kateri sem. In tudi Hemingway ni bil tam, kjer bi človek sklepal, da je njegov ljubljani kraj. Potoval je po Afriki in imel takorekoč zatočišče na Kubi. Je bilo tisto lovljenje navdiha ali pa mitično iskanje nenavadnih dogodivščin? Saj je odgovor na dlani! Nekaj romantike je ostalo v vsakem razumniku, ki hoče biti ustvarjalen, pa naj moderni literati še tako zasmehujejo romantične principe!

Otresla sem se brezizhodnih občutij in spomnila sem se aksioma, ki si ga je ob svojih vandranih zapisala pisateljica Han Suyinova: "V politiki ni nič stalnega, še manj večnega!" Le zakaj nisem tega upoštevala, ko sem se vročekrvno zaganjala v miloševićevsko napadal-

nost, kar v Sloveniji še vedno obstaja? Mar bi bila previdnejša! In bi se bila takrat spomnila, da nobena politika ni večna! Pač pa bi se lahko primerilo, da bi postala večna moja brezposelnost!

Namenila sem se na trg. Toliko branjev, ki v sončni pripeki, dežju in žledu vztrajajo, prodajajo, višajo in nižajo cene, a so vedno nasmejane. Vedno mi rečejo kaj prijaznega, le da bi kupila kilo pomaranč ali nekaj radiča. Poklicna potrpežljivost je nekaj, kar je sorodno mojemu nekdanjemu časninarskemu fanatizmu.

"A si res ti?" zažvrgoli sočen sopran za mano.

Je sošolka Gizela, ki izžareva šarm premožne gospe. Ima lepo obleko, ekstravagantne naočnike, diamantni obesek okoli vratu in čudovito pričesko.

"Le koliko vode je preteklo?"

"Joj, dvajset, najmanj dvajset let!"

"Morda tudi petindvajset! Ti pa vedno lepša!"

"Vsaj eden, ki je to opazil, moj mož namreč stalno ponavlja, da me, ženske, ostarimo precej hitro, zlasti še, če smo jim rodile otroke, in jaz jih imam dva..."

"Čestitam! Sta že na višji?"

"Seveda! Le da imamo sedaj nekaj težkih trenutkov, ker ni prave volje do študija. Pride do takih stagnacij!"

"Do stagnacij pride tudi, ko si v najlepši življenjski dobi. Jaz sem, recimo, brezposelna."

"Pa imaš ogromno časa, kajne! Prideš k nam, da bomo malo poklepetali, hm, za tistih nevemkoliko let nazaj. Ali pa bova obujali spomine na Literarne vaje, na vsa tista mičkena pisemca in tramvajsko vožnjo. Zagotovo si povabljen kadarkoli, tudi ponoči!"

"Nekdo me je osrečil, bi rekla."

Saj res, zakaj ne bi obujali spominov na lepe čase, ko se nam ni niti sanjalo, da so lepi. Ko te zamori vsaka napakica in vzradosti vsaka stvarca. Ko si srečen, če zoblješ grozdje, posvečeno morju in soncu, če sušiš z mamu fige na velikih črnih pladnjih, ko obiraš trave, divje trave, krog rdeče pese, in potem še cmukaš oljke v mrzli burji. Morda se ti vse dozdeva preprosto, a je taka kmečka idilika najlepša varianta za takozvani prosti čas. Wiesthalerjeva je meščanka, zrasla je v svetlih tržaških ulicah in trgih, večša je v izbiranju oblek, pohišstva in zabav. Tudi zame bo poučno, če se bom vsaj nekoliko prilagodila njenemu pogledu na svet.

(dalje naslednjič)

Belo palubje je mežikalo v soncu, da je jemalo vid: "Ketch" Gloria (z živo in mlado Glorijo na krovu) se je trebušasto-ponosno zibal na vodi v zalivu. Toda nismo še povedali, kako je bilo v resnici s to vodo in kako je, ko hudič pomoči vanjo svoje nevoščljive kremplje.

Ladjedelnica, iz katere je ladja zdrknila na vodno gladino, je stala (morda še stoji) na bregu morja, ki je bilo morje in obnem ni bilo morje: bil je lep prekop, po katerem je slana voda zajedala v kopno in po katerem so tjujlenji prihajali na obisk, ko se je bližala zima. Lep most se je bočil nad tem kanalom in barke so redno plule pod njim, zdaj noter, zdaj ven.

"Kaj, če je ladja previsoka?" je prešinilo Dušana nekega dne, ko jo je imel še na kopnem in je pasel oči po tistemle mostu.

"O, ta bi bila lepa!" je razlagal svojo bojazen prijateljem.

"Kaj ti ne pade na misel!" so se smejali.

"Naj se le smejejo!" je mislil na tihem in šel k izvedencu in poznavalcu.

"No problem!" je ta odkimal z glavo.

"Metrov je toliko in toliko in ob prvi oseki izpluješ!"

"No problem!" so ponovili mojstri, ki so se vozarili gor in dol pod mostom in s katerimi je skušal tudi izmeriti višino mostu in globino vode.

Plima in oseka pa - sta pravljica zase. Kdor živi z morjem, ve, da obstajata plima in oseka, pa še plimica in osekica; včasih voda tako naraste, da preplavi vse, ali pa se tako umakne, da se lahko sprehajaš po morskem dnu, kjer je sicer morje. O tem dogajanju odloča nič manj kot luna, ki nam vse do danes še ni razodela vseh svojih moči, vseh svojih skrivnosti. Plima gor, plima dol, zaradi mostu "Gloria" ni mogla izpluti iz kanala, ne s plimo in niti z oseko: ob prvi je s streho kabine trkala ob most, ob drugi je s kobilico strgala po morskem dnu.

"Dvignilo se je dno," so z izbuljenimi očmi pritekli tisti, ki so se prej smejali in zagotavljali, da "no problem".

"Morski tokovi so naplavili navlako!" so razložili nazadnje.

Dušanu je prekipelo in prišlo daleč čez glavo. Po nekajdnevni borbi s plimo in z oseko se je odločil, da povleče barko zopet na suho ter jo dal s "treylorjem" prepeljati po cesti, tristo metrov nižje, na obalo, ki se je odpirala na globoko morje: tristo neverjetno zamotanih metrov, saj je bilo treba poklicati električarje in dvigniti električne in telefonske vode, zidarji pa so morali podreti balkon neke stavbe na ovinku, zato

da se je bela dama lahko odpeljala mimo.

Take in podobne je zganjal tam v Ameriki ta tihi in umirjeni Barkovljan, kdo bi si mislil!

"In potem?"

"Potem nič. Spustili smo jo na globoko morje in je bilo vse lepo in prav."

Naslednjega dne si je poleg običajnih prijateljev in spremljevalcev te avanture ogledala spektakel še velikanska množica Bostončanov: bila je to množica hemingwaysko obarvanih figur starih ribičev in pustolovcev, siromakov, pa tudi bogatinov in navadnih radovednežev in mnogi so imeli tam naveze za svoja velika in majhna plovila.

Policija je zavijala s sirenami in prijatelji pomorskega kluba "Elks" so kakor nori streljali s topom, ki je navadno pokal samo ob startu regat.

"Če dovolite: vse to močno spominja na ameriške komične filme."

"Ha ha! Če gledaš iz časovne daljave, prav gotovo! A če te 'toka'!"

"Da, da. Ko si osebno v takem položaju, si prizadet, da bi se tolkel s pestjo po glavi."

"Skoraj. Malo je manjkalo. Toda kmalu je bilo tudi to pozabljeno."

Zdaj je ladja zares plula na zares odprtem in glo-

Bruna Pertot

Z jadrnico od Bostona do barkovljanskega portiča (IV.)

bokem morju. Morje: hiše so tam daleč, daleč, po- topljene v zelenje in hiše postajajo vedno manjše, nazadnje so samo še drobne škatlice in tla pod noga- mi nikoli ne mirujejo in tam spodaj, pod prozorno gladino neverjetni podmorski svet.

Dušan se je sprehajal med krnom in premcem, v brezmejni jasnini, v življenjskem prostoru galebov in kormoranov, v brezmejni tišini; nad glavo so se igrale vrvi in mu pela jadra; žena se je sončila na pa- lubi in ga opazovala skozi navidez zaprte oči, po- sadka je dremala: lahko smo prepričani, da se je vsaj za kakšno minuto počutil božanskega. Da da. Goto- vo je bilo tako, čeprav tega ne pove. Ah! Končano! Dopolnjeno! Doseženo! Do-se-ženo! Ah, kakšni občutki, kakšna plima in polnost življenja!

Vemo pa, kako je s človeško božanskostjo: treneš z očmi in že je ni nikjer več. Tudi tokrat ni moglo biti nič drugače.

Jadrnica "Gloria" je v poletnih mesecih bila zasi- drana ob veliki boji v zalivu. Bila je prava vaba: sama je vabila v tisti svoj plavajoči raj in nazadnje tudi privabila: na razpolago so bile raznovrstne dobrote. Začelo se je s prvovrstnim whiskyjem in se končalo z dvema škatlicama terpentina, ki jima je zločinska roka podtaknila ogenj.

Ko so piloti ob povratku na bostonsko letališče preleteli zaliv in videli dim in plamene, so nemudo- ma poklicali gasilce.

Dušan je bil v službi, ko je nenadoma zabrnal te- lefon in ga je gospodar poklical, ker da ga išče žena. Že takoj iz njenega glasu je mož razbral, da ga ne misli vprašati, če želi palačinke z marmelado ali brez.

"Teci takoj v Winthrop!" je rekla z glasom, ki si ga komajda slišal in prepoznal.

"Kaj? Zakaj? Nisem mogel izvedeti; zato sem te- kel, kar so me nesle noge, komajda sem se utegnul opravičiti za nagli odhod."

In ob vsakem koraku je čutil, kako se tista božan- skost, tista blaženost, ki jo je za kakšno minutko okusil prejšnje dni, sesuva v nič. Je ni bilo nikjer več.

"Kaj je zdaj v Winthropu? Je žena vedela in ni hotela povedati? Ni mogla, ker jo je stisnilo v grlu? Bolje je, če se človek pripravi na najhujše!" je dirjal skozi Boston.

Toda kaj je lahko tisto najhujše? Dokler se ga ne dotakneš s prstom, ostaja neznano.

Medtem so gasilci privlekli jadrnico k obali in ko je Dušan prišel na lice mesta, se je že zbirala mno- žica ljudi. Marsikdo se je spustil v jok, ko ga je videl prihajati, mnogi so se jezili in se zgražali, češ, kako se je moglo to zgoditi in to prav tam in pa - toliko

let dela in truda zastoj! O Bog! Še pred nekaj dnevi so v zalivu preizkušali jadra in vetrove.

"In vi?"

"Jaz? Jasno, da nisem vedel, kaj delam. Namesto glave sem imel velikanski prazen sod in po tistem sodu je nekdo z vso silo razbijal s kladivom. V tis- tem gostem dimu in kaosu sem se nenadoma spom- nil znanke iz domačega kraja in v ušesu so mi za- venele besede: 'Smolo ti bo prineslo, smolo.' Glej, glej, sem se zdrznil. A to je bil le trenutek, nekakšen 'flash', ki se je nepričakovano prižgal in takoj nato ugasnil."

Medtem ko so gasilci še vedno zalivali, je zbral vse moči, kar jih je imel (jih je sploh imel?) ter se za silo obvladal. A moral se je čutiti tako majhnega in nemočnega, da bi se sesul, če bi nekdo pihnil vanj. Prav gotovo je bilo tako. A človek preživi veliko hujše nesreče in on se ni smel sesuti, že zaradi svoj- cev ne. Zaradi žene, ki jo je zagledal pred seboj in ki je bila pritekla v Winthrop, potem ko so jo iz po- morskega kluba "Elks" poklicali, ker da je z ladjo nekaj narobe.

Bilo je konec julija in pritiskala je vročina: nobe- nega hladila od nikoder, niti od morja ne, v zraku, ki je zaudarjal po zoglenelih predmetih. Prišli so mno- gi, ki so bili nazdravljali ob krstu ladje in splavitvi: prišel je tudi Deice s svojim velikanskim psom; tudi na party ga je bil privlekel takrat, naravnost z ribiš- kega čolna, ne da bi se kaj preoblekel, da se je vse cedilo od obeh, in prinesel šestnajst velikih jasto- gov, ki jih je sam ulovil, da bi počastil dogodek; pa so v splošnem veselju pozabili na kosmatinca, ki je prespal noč na novi beli posteljni odeji gostiteljev.

Takih in podobnih dogodkov so se spominjali se- daj, ko so ugašali zadnji zublji in nazadnje povsem ugasnili, da si se lahko približal barki, ki je zdaj ka- zala kruto minljivost vsega, kar pride iz človeške

roke: bila je kot izpraznjena lubenica z zогlenelo notranjostjo; predelnih sten ni bilo več. Kuhinje, spalnice, knjižnice, pohištva, opreme, tapeserije in preprog ni bilo več, vse je izginilo, izginili so vsi tisti ljubi veliki in mali predmeti, na katere se človek naveže, ker mu preprosto lepšajo življenje.

Namesto vsega tega je bila voda, ki so jo nabrizgale brizgalke gasilcev; plavajoč bazen s koščki in drobcji oglja na površini.

“Kdo mi je to naredil? Zakaj? Je bil en sam? Sta bila dva, so bili trije? Je bila neprisebnost v pijanosti ali hudobija in zlonamernost?”

Nazadnje je to postajalo vedno manj važno. Važne so bile posledice.”

Z domnevami lahko napolnimo knjigo. Resnica pa, in ta mora biti le ena, ni nikoli prišla na dan. Bila so ugibanja brez gotovosti in brez dokazov. Vemo, da se to lahko zgodi in tudi če kdo kaj ve, navadno molči.

Materialne škode je bilo tedanjih devet tisoč dolarjev in Dušan je svojo ljubljenko (kar je od nje ostalo) sklenil povleči daleč na morje in jo potopiti. Kaj bi drugega?

“Ti si nor!” so rekli prijatelji.

“To bi pomenilo izgubiti bitko, vdati se v usodo, kar je včasih neizbežno, a ti se ne smeš vdati! Treba je zavihati rokave!”

In so jih zares zavihali in priredili veliko družabno srečanje, katerega izkupiček je bil namenjen restavriranju ladje: to in izplačilo zavarovalne družbe sta nasula točo devet tisoč dolarjev.

“Neverjeten in nepričakovan razplet mi je vлил toliko moči, da sem se zopet lotil dela.”

“Ha, težko si je to predstavljati.”

“Težko težko. In vendar je bilo tako.”

“A nič ni bilo kot prej, kaj?”

“Seveda ne. In to je normalno. Toda bilo je boljše, kot smo sprva predvidevali. Kar pa me je dobesečno hromilo in nisem in nisem mogel prenašati, je bil vonj po sežganem, ki ga na noben način ni bilo mogoče odpraviti, niti ko so minili tedni in tedni.”

“Saj! Že če prekipi mleko!”

Dražilo je nosnice, dihala, še najbolj spomin: tisti strašni spomin!

“In potem?”

“Iskal sem pleskarja in prav po naključju našel pravega.”

“Ti nič ne skrbi in pusti, da delam po svoji glavi!” je rekel utrujenemu in razočaranemu Odiseju. In tako je tudi bilo: postrgal je vse stene in jih pošprical s posebnim lakom, ki je baje narejen iz enakih sestavin kot lak za ženske nohte. In ko je bil še zadnji

kvadratni meter pokrit z njim, je tista zaudarjajoča mora izginila za vedno! Les ni več zaudarjal po og-lju.

“Šele tedaj smo začeli prihajati k sebi in za jesen in zimo sem najel mizarja, pomočnika, da bi delo te- kło s pospešenim ritmom. Delala sva kot obsedena.”

Spomladi je bila “Gloria” že drugič končana in je zopet križarila v vsej svoji blesteči lepoti.

“Ni kaj dodati!”

“Za to poskrbi že življenje samo: dodaja sproti.”

Človek se kar sprašuje, kakšna je in kolikšna je Fantazija, ki premešava vse to naše človeško doga- janje.

Prav v času, ko se je vse to dogajalo, se je v Chi- cagu gospod Stefano Stefani, zdravnik in Tržačan po rodu, ukvarjal z neko znanstveno raziskavo o ra- kastih obolenjih. Tam je živel tudi njegov prijatelj fotograf, Ljubljčan (zaposlen pri reviji “Play- boy”), Pompeo Požar, ki se je pravkar bil vrnil iz New Yorka, kjer je obiskal inženirja Mariona, tudi nekdanjega Ljubljčana. Ta mu je z velikanskim navdušenjem in vnemo povedal zgodbo o ladji in o bližajočem se datumu odhoda. Požar se je vrnil v Chicago in povedal doktorju Stefaniju neverjetno novico: Barkovljan, ki odhaja z jadrnico preko Ocea- ana v Trst! Bila je prilika, ki je nista smela zamuditi. Seveda, če bo Barkovljan za to, če ju bo hotel. Po- nudila sta se in ta ni rekel ne. Zdravnik je na krovu vedno dobrodošel, celo potreben, še posebno dober zdravnik, dobrega fotografa pa ni vedno lahko najti.

Rečeno, storjeno: zdravnik in fotograf sta se tako v začetku junija leta 1976 znašla v Bostonu, v druž- bi tega Barkovljana, poleg nečaka njegove žene, mladega inženirja Chucka D’Olimpija, ki naj bi skr- bel za orientacijo, pa še strojnega častnika - kapeta- na Toma Montgomeyja, nekoč zaposlenega pri tr- govski mornarici.

Tiste dni je telefon Boston-Barkovlje brnel kot obseden.

“Še zavedal se nisem, da so zame vsi v skrbeh, dokler me ni oče poklical iz Barkovlj: ‘Kaj si mun- jen? (neumen),’ je tulil v telefon. No, njega je bilo zares težko, če že nemogoče potolažiti in prepri- čati.”

A ko si se za nekaj odločil, ne misliš več na ne- varnost in tveganje. In to je bilo jasno že od vsega začetka tega dogajanja.

In spet se spominja: “Preveč sem bil zaposlen s pregledovanjem zalog hrane in zdravil, navtičnih zemljevidov, opreme in posadke, s preverjanjem vseh vremenskih napovedi in tako naprej, da bi lah- ko mislil na nevarnosti, ki jim gremu nasproti. In:

nevarnost je sama po sebi umevna. Z njo moraš računati. Še jesti jabolko je lahko nevarno. Ha ha.”

Na predvečer odhoda se je daleč naokoli svetlikalo in pobliskavalo po morski gladini: tokrat niso bili plameni, temveč venci luči, ki so osvetljevali praznično slovo od Bostona: posadka in dvesto gostov. Praznovali so pozno v noč. Tako so zdrknili v naslednji dan, ko je bilo odločeno, da dvignejo sidra in razpnejo jadra.

Odhod: 12. junija 1976 ob enajstih. Vreme: kope sivih, beloobrobljenih oblakov, veter dovolj naklonjen, vremenska napoved ne dobra, ne slaba. Srednja. Slovo? Kratko: ni dobro poslavljati se predolgo. Na bregu: skupina prijateljev, nekaj novinarjev in Gloria, vsa v belem; slika, ki so jo objavili skoraj vsi bostonski časopisi, skupaj s članki, ki so pisali o dogodku. Se je celo primerilo, da je “Boston Herald” postavil Dušana na prvo stran in predsednika Nixona z njegovim “Watergate scandal” na drugo. Tudi to je demokracija!

“Da. Česa človek ne doživi! Toda tega, kar smo doživeli naslednje dni, mislim, da ni nihče od nas nikoli pozabil.”

“In kaj takega?”

“Takega, da smo se vsi skupaj, po vsem tistem poslavljanju, fotografiranju, pisanju ter poročanju televizije in intervjujih znašli spet v Bostonu: hvala Bogu, še živi!”

“Neee!”

“Kako ne! Še dobro, da nismo bili na dnu morja!”

“Na morju je tak zaplet-razplet zelo hiter in enostaven: greš na dno in amen.”

“Ja, ne samo na morju, ne! A da povem: od vsega začetka nas je spremljalo bolj slabo vreme in ko smo se približali zemljepisno zelo znanemu področju - George Banks, kjer se spopadeta topli in zalivski tok, smo se zavedeli, da nam je ciklon tik za

petami in da se mu ne bomo mogli izogniti. Bil je silovit in veliko prej, kot smo bili mislili, smo se znašli v nekakšni dolini: ker prav ta je bil občutek.”

Od vsepovsod so se jim bližali temni hribi (valovi), nakar so ti hribi udarili po njih: tolklo je in udarjalo, da so se izpraševali, če bo od njih in barke sploh kaj ostalo. Toda že v naslednjem trenutku so se znašli na grebenu enega tistih hribov, s katerega jih je treščilo v črno-belo peneče se dno.

V tistih strašnih urah dviganja, padanja, bombardiranja in škripanja se je Dušan, začuda miren, spomnil nekaj tistih besed, ki jih je kot strežnik pred mnogimi leti ponavljal pri šmarnicah: “Pomoč kristjanov, kraljica angelov, kraljica očakov! Kraljica očakov!” Tudi ostali so nekaj premlevali z ustnicami. Nikoli ne bomo vedeli, če so molili ali preklinjali hip in minuto, ko so stopili na tisto barko.

Potem se je morje nekoliko uneslo. Bilo je zelo hudo, vendar ne najhujše: zlomilo jim je krmilo, kar je pomenilo tavati po morju, ne da bi vedel ne kod ne kam; zlomljena je bila tudi leva roka tistega, ki naj bi skrbel za zdravje vseh! Zdravnik Stefani, ki je poleg vsega nameraval napisati študijo o vedenjskih značilnostih ljudi, ki so dalj časa sami na morju, je obležal zaradi morske bolezni. No, in prav njega in njegove beležke je posebno hud sunek zalučal s pograda med steklenice kokakole. Obvezali so ga, “zacementirali” in mu nadeli gips (hm, človeku bi ob tem pripovedovanju ne smelo iti na smeh, pa vendar!).

Dušan je skušal popraviti krmilo, a ko po šestintridesetih urah brezupnega truda niso več vedeli, kod plujejo, so po radiu (bil je to vojaški “Gibson girl”) poslali v eter prvi SOS.

“Eh, fant, smolo ti bo prinesla ta bela dama, smolo!”

Se je tudi tokrat spomnil zle napovedi? Seveda se je. A tudi tokrat je bilo kot ‘flash’ - samo preblisk, ker tudi tokrat ni bilo časa razmišljati o tem.

Tristo šestdeset stopinj naokoli je bilo samo morje: še razburkano, a manj divje. Kje je sploh bil Boston? Kdo bi vedel!

V Barkovljah je takrat sijalo sonce in mama Mimi je gledala na zaliv: tam na obzorju se bo nekega dne zasvetilo nekaj belega in nato postajalo vse večje in večje in nazadnje se bo prikazala ladja s sinom: pričakovanje bo postalo resničnost.

Na Ocean, ki ga je bila videla iz letala, ko je obiskala sina, pa ni hotela misliti. Saj je imela dovolj problemov z očetom Drejkom, ki je ves živčen ponavljal: “Saj sem rekel, da je ‘munjen’!”

(dalje)

Leta 1944 kot tudi še leta 1945 nas je letalski alarm lahko presenetil ob vsaki uri dneva ali noči. To ni bilo lahko prenašati: kjerkoli si bil in karkoli si delal, vse si moral nemudoma in hitro pustiti in se podati v zaklonišče. Večina se je zatekala v eno od tolikih podzemskih galerij, ki so bile dostikrat natrpano polne. Vesel si bil, če si se sploh lahko kam usedel. Zaradi gneče je bilo premikanje zavrto, a če je alarm dolgo trajal, si poskusil nekoliko se razgibati in si poiskal kakega znanca, da bi z njim poklepetal, ali da bi enostavno bil v družbi... saj človek ni mogel vedeti, kaj se bo lahko zgodilo. Če je alarm trajal več ur, in s časom je res

bilo tako, je temperatura narasla, da je postalo kar neprijetno. 23. septembra, na primer, je alarm trajal 4 ure in 41 minut, a preden se je predor izpraznil in si prišel na sveži zrak, je minilo celih pet ur.

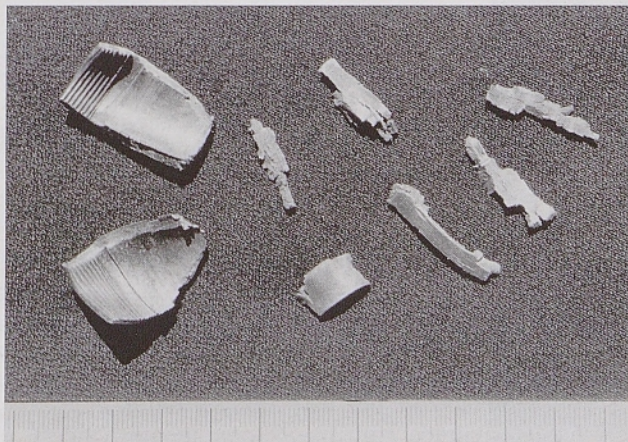
Nekoč me je alarm presenetil med obiskom pri noni. Skupaj s starkama, nono in njeno sestro, sem šel do trga Foraggi in stopil v tamkajšnjo galerijo. Pri vhodu je bila prava gneča. Veliko ljudi se je namreč hotelo ustaviti prav tam oziroma nedaleč od izhoda, da bi po končanem alarmu hitreje bili na prostem. Da bi le našli malo prostora, smo mi šli do konca galerije, do točke, kjer so še kopali, in smo se tam ustavili ter se usedli na zložljive stolčke, ki smo jih imeli pri sebi. Vse je bilo mokro, povsod je kapljalo. Ko sem se oziral naokoli in gledal steno ob razsvetljavi karbidovke, sem opazil, da blizu nas visijo iz stene dolge sive vrvice: bile so zažigalne vrvice. Dinamit je torej že bil postavljen v luknje na steni, a ker so zatulile sirene, ga niso utegnili razstreliti in kljub temu, da si takorekoč sedel na njem, si se čutil bolj varnega kot na prostem.

Vsak dan so tulile sirene in vsak dan si se moral zateči v zaklonišče. A to ni bil edini problem. Prehrana je bila namreč zelo revna, primanjkovalo je predvsem maščobe, a vsi so bili bolj suhi in zdravi. Problematično pa je bilo dejstvo, da nisi mogel narediti nobenega programa, kako boš preživel naslednji dan. Kar nenormalno je bilo, če kdaj alarma ni bilo, kot berem v svojih beležkah za 21. november: "Kako čudno, cel dan se ni nič zgodilo!"

20. julija, na očetov rojstni dan, je teta Lydia obiskala Pavleta, ki je bil v bolnici. Na listu iz matematičnega zvezka je Pavle čestital očetu in mu voščil, da bi se naslednjega leta znašli v boljšem položaju. Doda še naslednjo informacijo: "To noč nisem šel v zaklonišče, danes zjutraj niti. Počival sem in se počutim boljše. Včeraj sem pa bil in sem se nato počutil slabše." Teta Lydia je temu pripisala: "Gita mi je opoldne priporočila, naj Ti voščim; tako sva se spomnili tudi njenega godu. To se dogaja, ko človek živi med enim in drugim alarmom in ga tarejo skrbi. Danes sta tu Toni Ravbar (sestra Srečka Kosovela) in Ettore Longhino (istrski sorodnik Bortolottijevih). Ona je zjutraj šla k zobozdravniku in ne vem, kje je bila med alarmom. On je bil z nami v zvoniku, ne ravno prepričan, da je... na varnem. Prišel je po morju to noč iz Pulja v Trst. V Vodnjanu je veliko izgnancev, ki so prišli iz Pulja. Toni je prispela včeraj in je ponoči bila z nami v galeriji." Celo v 'voščilnici' za rojstni dan so alarmi, kot vidimo, igrali najvažnejšo vlogo.

Da bi ljudje ne zgubljali toliko časa pod zemljo, je oblast uvedla tri različne stopnje letalske nevarnosti, vsako s svojim posebnim signalom: predalarm, omejena nevarnost in alarm. Vedno pogosteje so letala krožila nad mestom. Bili so posamezni lahki bombniki, lovci ali izvidniška letala. Opazovala

20. julija, na očetov rojstni dan, je teta Lydia obiskala Pavleta, ki je bil v bolnici. Na listu iz matematičnega zvezka je Pavle čestital očetu in mu voščil, da bi se naslednjega leta znašli v boljšem položaju. Doda še naslednjo informacijo: "To noč nisem šel v zaklonišče, danes zjutraj niti. Počival sem in se počutim boljše. Včeraj sem pa bil in sem se nato počutil slabše." Teta Lydia je temu pripisala: "Gita mi je opoldne priporočila, naj Ti voščim; tako sva se spomnili tudi njenega godu. To se dogaja, ko človek živi med enim in drugim alarmom in ga tarejo skrbi. Danes sta tu Toni Ravbar (sestra Srečka Kosovela) in Ettore Longhino (istrski sorodnik Bortolottijevih). Ona je zjutraj šla k zobozdravniku in ne vem, kje je bila med alarmom. On je bil z nami v zvoniku, ne ravno prepričan, da je... na varnem. Prišel je po morju to noč iz Pulja v Trst. V Vodnjanu je veliko izgnancev, ki so prišli iz Pulja. Toni je prispela včeraj in je ponoči bila z nami v galeriji." Celo v 'voščilnici' za rojstni dan so alarmi, kot vidimo, igrali najvažnejšo vlogo.

Drobcí eksplodiranih izstrelkov protiletalske mitraljeze.

so, kaj je novega v pristanišču, katere vojne ladje so odšle, kakšne so prišle in jih dostikrat obstreljevala. Te ladje so bile oborožene z majhnimi topovi ali s štiricevnimi protiletalskimi mitraljezami, pravim čudežem vojne tehnike. Čudovito jih je bilo gledati ponoči. Vsako minuto so streljale ogromne količine svetilnega streliva. Vsaka krogla

Sončni zaton iz "opazovalnice".

je pustila za seboj svetlobno sled, tako da se je videlo, kam gre. Ko je bila sredi neba, je počila. To je bil pravi, a smrtonosen ognjemet. Ameriška ali angleška letala so priletela navsezgodaj tik nad morsko gladino, tako da jih ni bilo videti. Ko so bila blizu valobranov, so se nemudoma dvignila in obstreljevala zasidrane vojne ladje. Kolikokrat sem jih gledal iz naše 'opazovalnice'! Za take podvige je zatulil 'predalarm' in jaz sem jih gledal skozi daljnogled, kot da bi opazoval športno tekmo.

Ko sem se nekega jutra vračal domov od maše, pri kateri sem ministriral, sem slišal, kako letalo kroži nad Sv. Andrejem: bilo je izvidniško letalo 'Lightning', ki ga je bilo mogoče nedvoumno spoznati, ker je imelo dvojni rep. Protiletalske mitraljeze so začele streljati na vso moč, po ulici Locchi so začeli žvenketati drobci eksplodiranih izstrelkov. Hodil sem vzdolž hiš in tu pa tam stekel sredi ceste, da sem pobral kak drobec. Še topli so bili! Vse to je bilo že nekaj vsakdanjega. Ko bi se moral človek skriti že zaradi takih 'malenkosti', potem bi moral enostavno stalno živeti pod zemljo. A med 'omejeno nevarnostjo' si je pač vsakdo pomagal, kot je vedel in znal.

6. julija 1944 končno nekaj novega! Ob 15. uri in 8 minut se je mesto streslo, kot da bi bil potres: počila je smodnišnica v Škednju. Z okna spalnice sem gledal, kako se kolona rumeno-rdečkastega dima dviga v nebo. Kdor je v bližnjih hišah bil doma, je hitel gledat na okno ali na balkon ta nenavadni prizor. Pozno popoldne, ko sem končal domačo nalogo, sem se šel sprehajati po Korzu in Akvedotu. Ozračje je bilo čudno. Iz sivega neba je rosilo, a to ni bil dež, temveč majhni koščki lesa. Bili so ostanki zabojev municije, železniških vagonov in barak smodnišnice. V višjih legah je moral pihati rahel veter, ki je razpršil ta nenavadni dež nad celim mestom.

Z okna spalnice smo na vzhodu utegnili videti tovarno motorjev, ladjedelnico in v ozadju še Ške-

denj. Naravnost pred nami se je razprostiralo Jadransko morje z istrsko obalo. Proti zahodu pa je pogled segal vse do Gradeža. Po večerji je oče dostikrat šel k oknu in pokadil cigareto, naslونjen na okensko polico. Jaz sem se mu rad pridružil in, zamaknjena v kak lep sončni zaton, sva se pogovarjala o tem in onem. Seveda sva go-

vorila tudi o vsakdanjih problemih, za katere sem potreboval nasvet ali navodilo. Večkrat pa je pogovor zaobjel tudi resnejšo tematiko. Bil je to čas, ko je bil oče izredno potr zaradi mamine smrti. Zelo pogosto, da ne rečem vsakič, ko sva midva ali, če je bil prisoten tudi Pavle, ko smo vsi trije sedli k mizi za kosilo ali večerjo, so mu tekle solze. Med klepetom pri oknu je postavljajl toliko vprašanj, na katera mi je bilo zelo težko odgovoriti. Zakaj je morala mama umreti, ko bi tisto noč riskiral in poiskal zdravnika, ko bi ona ne rekla, da ni treba in tako dalje... Razgovor se je nadaljeval in še smo diskutirali o veri in Bogu.

Tudi drugi znanci, v glavnem so to bili prijatelji družine Bortolotti, so opazili, v kakšnem razpoloženju je bil oče. Šolski direktor Gridelli mu je v branje posodil knjigo 'Le confessioni di S. Agostino' [Izpovedi sv. Avgušlina]. In tam pri oknu se je pritoževal: "Pa zakaj mi dajo tako branje, ko sam sveti Avguštin skoraj na vsaki strani piše, da ne razume tega ali onega. Kako si mislijo, da bom to mogel razumeti jaz, ki nisem ne cerkveni doktor ne svetnik?"

In še: "Kako morejo reči, da se bo trpljenje s časom poleglo?" V takih trenutkih mi je bilo res težko najti primerne besede.

S časom sva se vsled teh razgovorov duševno približala in se dokopala do neke življenjske filozofije, ki se mi je zagnezdila v dušo in ki ni optimistična, rekel bi prav nasprotno, ker je nastajala pod vplivom vojnih prizorov in doživetij.

Desetletja pozneje, ko sem prihajal na obisk iz Nemčije in mi je z navdušenjem pripovedoval, kaj je vse izvedel o 'Okoličanskem bataljonu' med raziskovanjem v občinski knjižnici ali v državnem arhivu, je priznal, da čas vendar ublaži trpljenje in da je prav ta okolnost tisto, kar omogoča človeku preživetje.

(dalje)

7. LIVINGSTONE II. je zapustila DERNO¹ 12. avgusta 1943 ob 18.30. Po mirnem poletu smo prišli nad cilj 13. avgusta približno ob 1.30 in smo skočili ob 2.00.

Spust je bil zelo uspešen, saj sta varno pristala osebe in material (glej prilogo "A" - Oprema). Poveljnik letala vrste Liberator je bil letalski častnik² BLACKBURN. Vreme je bilo odlično - krasen lunin sij, vidljivost zelo dobra, skoke smo opravili z višine kakih 1000 čevljev nad zemljo. Cilj je bil JAVORNIK³ (list YUG 1/100.000, koord. 600805).

8. S SIMČIČEM smo prišli takoj v stik in napotili smo se v tabor. Tam sem srečal komandanta bataljona tov. IZTOKA⁴ (starost: 20 let) in političnega komisarja tov. AHACA⁵ (starost 23 let in pol). Bataljon je štel okoli 100 pripadnikov, čeprav jih nisem prav nikoli videl več kot 30 skupaj.⁶

9. Ko so me pripravljali na misijo, so mi povedali, da me bodo spustili na območje, kjer je kakih 2.000 partizanov, o katerih so domnevali, da so se pomaknili na to območje. V resnici sta se ta dva bataljona umaknila z območja.

¹ Letališče v današnji Libiji.

² V izvorniku: "captain of the aircraft" in "Wing Commander".

³ Darewski je zapisal GRAVORNICO.

⁴ Darewski piše: "Tov. ISTOK". Kot je povedal Vidicu Stanko Simčič, je bil to komandant Primorskega odreda Ivan Turšič - Iztok. Rodil se je 29. sept. 1922 na Rakeku, padel pa je 29. jul. 1944 na Lokvah kot komandant 30. divizije IX. korpusa. (Gl. Jože Koren, geslo Turšič Ivan - Iztok, Primorski slovenski biografski leksikon IV., Goriška Mohorjeva družba, Gorica 1990-94, str. 97.)

⁵ To pa je bil znani Dušan Pirjevec - Ahac (1921-1977), ki je bil takrat politični komisar Primorskega odreda.

⁶ Turšič in Pirjevec sta bila sicer tiste dni (avgusta 1943 je bila ravno v teku reorganizacija primorskih partizanskih enot) na čelu Primorskega odreda, ki sta ga sestavljala dva bataljona, vendar so padalce res sprejeli borci 1. bataljona. V začetku avgusta je odred štel okrog 200 mož. (Gl. Tone Ferenc, Primorska pred vseljensko vstajo 1943, Partizanska knjiga in Založništvo tržaškega tiska, Ljubljana 1983, str. 707, 711, 726.)

10. Spoznal sem, da je bila PRIMORSKA v resnici območje za novačenje borcev, ne pa za ofenzivno nastopanje.

11. Spričo dejstva, da je bilo možno z našo pomočjo vzpostavljati radijske zveze in dobiti oskrbo ter razstrelivo, je bilo po mojem prihodu sklenjeno, da se razvije ofenzivni duh.

12. Huda napaka je bila, da so nas spustili naravnost na PRIMORSKO, ker na tistem območju ni bilo nikogar, ki bi imel kako oblast. Dobro so

nas sprejeli, vendar so nas zaradi nesodelovanja častnika britanske misije pri SLOVENSKEM GŠ⁷ sprva obravnavali zelo nezaupljivo.

13. V tistem obdobju in ves čas do kapitulacije ITALIJE smo živeli v gozdovih, občasno pa v taborih po hišah, kmetijah itd.

14. Hrano je nudilo civilno prebivalstvo, ki je na tem območju PRIMORSKE zelo trdno podpiralo partizansko gibanje. Hrana se je pridobivala na nočnih oskrbovalnih pohodih. Vsi premiki so se v tistem času opravljali ponoči.

15. Vsi partizani, ki so bili v tistem obdobju v bataljonu, so bili stari partizani z več kot enoletno službeno dobo, medtem ko so novince imeli v taborih in so jih nato pošiljali dalje v SLOVENIJO, ko so to dopuščale okoliščine.

16. Čeprav na tistem območju ni bilo Nemcev ali bele garde (Mihailovicevih pristašev),⁸ je bilo na PRIMORSKEM nekaj proitalijanskih družin in pa znatna italijanska sila (20.000). Zaradi tega je bilo treba živeti v gozdovih. Do kapitulacije je bilo življenje kar pustolov-

⁷ To je bil kanadski major William Jones (1895-1969). GŠ (angl. HQ) je kratica za glavni štab.

⁸ Darewski uporablja slovenski izraz "bela garda", ne razlikuje pa med vaškimi stražarji, za katere so partizani uporabljali to ime, in četniki ("plava garda"), ki so tudi formalno sestavljali Mihailoviceve enote.

Poročilo majorja Darewskega (II. del)

Slika na levi: Darewski v severni Italiji. V ospredju sta v vojaških uniformah na levi poveljnik 1. skupine alpskih divizij major Enrico Martini - Mauri, na desni major Neville Darewski - Temple, na sredi v ozadju pa stoji neznanec. Slikali so jih 10. oktobra 1944, ko so po partizanski osvojitvi Albe stopali iz škofjijske palače. (Slika je iz arhiva prof. Renza Amedea.) Desno: major Darewski s skupino partizanov in domačinov v Podragi na Vipavskem 9. sept. 1943. Darewski sedi v svetli srajci čisto na sredi druge vrste od spodaj navzgor. Desno od njega je Aleš Bebler. V prvi spodnji vrsti malo levo od Darewskega sedi v svetli srajci njegov britanski radiotelegrafist Hammond. Sredi zadnje vrste zgoraj je drugi od zastave proti levi padalec Ivo Božič. Ob obisku, ki smo ga 22. dec. 1999 opravili v Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani John Earle, Ivo Božič z gospo in podpisani, nas je na sliko, ki nosi v tamkajšnji fototeki številko 3073/a, prijazno opozoril Matija Žganjar. Podobna slika, na kateri je Darewski ob Beblerju, Edu Brajniku, Antonu Veluščku, Miru Percu in številnih drugih, je objavljena v knjigi Zbornik fotografskih dokumentov o razvoju in delovanju VOS OF Slovenije 1941-1944, Republiški sekretariat za notranje zadeve SR Slovenije, Ljubljana 1984, str. 154.

sko: premiki zgolj ponoči, srečanja opolnoči za širjenje veselega oznanila, čim manj dima pri ognju, oprema vedno pripravljena za takojšnji premik itd.

17. Svoj tabor smo premikali skoraj vsako drugo noč, pri čemer smo večinoma hodili po 8-10 ur. Njihova disciplina pri maršu je bila strašna: nikoli niso bile predvidene hrana med postanki, dostava živil itd.
18. Tu je treba poudariti, da se je vse nosilo izključno na ramah in da je bilo prenašanje oddajnika, baterij idr. znatna težava.
19. Spustili smo se severno od NANOŠKEGA pogorja in v prvih dveh tednih pohodov prekoračili VIPAVSKO dolino ter se podali v SENOŽEČE.⁹ Ti pohodi so bili zgolj varnostni ukrep, ne pa težki marši.
20. Zaradi številčnosti poslanih radijskih oddajnikov in baterij ter majhnega števila razpoložljivih nosačev smo zakopali vse aparate razen enega za LIVINGSTONE II. z dvema baterijama in aparatom za ročno polnjenje. Ta je bil povsem odveč.
21. Na to območje, ki je bilo na začetku zelo majhno, je bilo spuščenenih daleč preveč ope-

rativcev. Tudi ni bila pametna izbira, ne za nas ne za partizane, da smo imeli v neposredni radijski zvezi s KAIROM nebritanske in nezanesljive Slovence.¹⁰ Zato sem sklical CRAYON, LIVINGSTONE in TENNYSON ter odločil, da bo delala le postaja LIVINGSTONE. Med nekim pohodom pa smo izgubili knjigo s kodi za LIVINGSTONE in enega izmed kristalov za TENNYSON. KAIRU smo zato sporočili, naj se poslužuje le kristalov in kodov CRAYONA.

22. Operaterji BOŽIČ, SIMČIČ, ŠULIGOJ in GORJANC so bili poslani na sabotažno delo. ČERNIGOJA sem prevzel za svojega radioperaterja. HAMMOND nezadovoljiv.¹¹

(dalje)

¹⁰ V izvorniku se ta pomembni del stavka glasi: "not a good policy either for us or for the Partisans to have non-British and doubtful Slovenes..." "Doubtful Slovenes" lahko pomeni, da jim ni bilo mogoče zaupati ali pa da so bili sami neodločni, polni dvomov. V dodatku k poročilu vsekako Darewski pribija, da "ujetih italijanskih Slovencev" partizani niso dobro sprejeli in jim niso zaupali.

¹¹ Imena slovenskih padalcev je Darewski zapisal nekoliko po svoje. Vsi našeti so pripadali SOE in so bili izurjeni tako v radiotelegrafiji kot v sabotažah, vendar so bili Simčič, Šuligoj in Gorjanc predvsem mineri. Za Hammonda je v fondu PRO, WO 202/520 ohranjeno kratko poročilo o delu v Sloveniji, ki so ga Britanci sestavili po razgovorih z njim 9. maja 1944.

⁹ Zanimivo je, da Darewski uporablja slovensko ime Nanos in italijanski imeni Vipacco in Senosecchia.

Predavanjema dr. Trstenjaka in škofa Bello-
mija leta 1986 je sledilo enoletno zatišje. Na
pomlad leta 1987 se je začel pripravljati nov
sklop srečanj, ki pa so se od načelnih vprašanj
začela pomikati v smer večje praktične učinko-
vitosti. To je razvidno iz delovne beležke, ki nosi
datum marec 1987. Iz nje povzemamo:

*Seznam problemov: 1) Marija-
nišče; 2) Marijin dom v ul. Risorta; 3) Fortunato; 4) vzgojno-formativ-
ni moment za mlade; 5) naša vlo-
ga v stranki; 6) naš odnos do levi-
ce in njenih ustanov; 7) naš tisk s
posebnim ozirom na "Katoliški
glas"; 8) odnos do italijanskih ka-
toličanov in hierarhije; 9) naše so-
delovanje v škofijskih organih; 10) krovna orga-
nizacija z vodstvom. Probleme lahko torej strne-
mo v dve skupini: organizacijske in idejne. Gle-
de organizacije je naš cilj ta, da premagamo se-
danjo razdrobljenost in da obstoječe ustanove in
domove nekako (kolikor se da) spravimo pod isto
streho in da obenem mislimo na neko mini-
malno ekonomsko podlago. V idejnem pogledu
pa naj bi skušali pogledati, kaj lahko še kot kato-
ličani hic et nunc povemo zamejcem, unejcem in
sodržavljanom italijanske narodnosti, kako naj
postanemo "ogenj, okoli katerega se zbirajo lju-
dje", posebno mladina.*

Naslednje srečanje je bilo nato 14. maja
1987, ko so Emidij Susič, Peter Močnik in Sergij
Pahor na podlagi svojega znanja in izkušenj
avedli pogovor o problematiki sodelovanja med
slovenskimi in italijanskimi verniki s posebnim
ozirom na delo v pastoralnih svetih, drugih ško-
fijskih organih in pri ostalih škofijskih pobudah.
Slab mesec kasneje pa se je ista skupina po-
novno sešla in odobrila sledeči dokument z ne-
koliko presenetljivim predlogom, ki nosi datum
junij 1987:

*Podpisani že dalj časa živo občutimo, da je
med slovenskimi katoličani na Tržaškem, predv-
sem med tistimi, ki so aktivni na cerkvenem, kul-
turnem, družbenem ali političnem polju, zelo pri-
sotna zavest, da bi morali razmisliti o svojem*

*položaju in o lastnih prednostnih nalogah. Zato
smo pred dvema letoma sprožili pobudo, znano
pod imenom "prenova". Skušali smo se soočiti z
najbolj aktualnimi in žgočimi problemi, s katerimi
se ukvarjamo v versko-pastoralnem, socialnem
in kulturno-političnem življenju, da bi našli nove
odgovore in nove spodbude na izzive in zahte-*

*ve, ki jih postavlja današnji čas, in
to v skladu s sodobnim cerkve-
nim naukom in zahtevami katoliš-
ke vere ter v popolnem soglasju s
cerkvenim učiteljstvom.*

*Še daleč smo od tega, da bi bi-
la "prenova" zaključena. Zaveda-
mo se, da moramo šele sestaviti
seznam najbolj žgočih problemov,
o katerih bi bilo nujno skupno raz-*

*mišljati za bolj povezano in načrtno delovanje.
Kljub temu pa na podlagi globljega premisleka že
sedaj predlagamo konkretno pobudo, ki bi v naši
stvarnosti predstavljala spodbudo za nov način
naše prisotnosti in našega delovanja v družbi:*

*a) pobuda je po eni strani naravnana v smer
pričevanja naše krščanske kulture, po drugi
strani pa je usmerjena v dialog z drugače mi-
slečimi, drugače govorečimi in drugimi verskimi
skupnostmi;*

*b) da bi uresničili ta cilj, smo mnenja, da je
najprimernejša pot ustanovitev kulturnega sre-
dišča v mestu v obliki zadruga;*

*c) zadruga naj bi prevzela ali ustanovila go-
spodarsko donosno podjetje, kot je lahko knji-
garna, papirnica ali prodajalna, ki bi tudi vidno
zaživela v dialoškem razmerju s tržaškim me-
stom;*

*č) kot kratkoročni cilj bi najprej sestavili za-
družni statut in preverili možnost prevzema 50%
deleža podjetja Fortunato. V okviru tega središ-
ča bi se nato vzporedno z ekonomsko dejavno-
stjo podjetja razvijale tudi verske, socialne in
kulturne pobude, ki bi oživile našo skupnost v
smislu prenove.*

*V trdnem prepričanju, da lahko taka pobuda
zaživi le, če je odraz celotne slovenske katoliš-
ke skupnosti na Tržaškem, si pobudniki obetajo
čimprej izvedeti za mnenje širšega kroga ljudi in
njihov morebitni pristanek. Sledijo podpisi.*

(dalje)

Iz gradiva o neki prenovi (7)

Livio Možina

Po točno treh letih (zadnjič je razstavljal v Trstu jeseni leta 1999) je občinstvu predstavil svoja zadnja dela rojak Livio Možina, in sicer od 12. do 25. oktobra 2002 v tržaški galeriji Rettori Tribbio 2, ki je že večkrat gostila njegove odmevne razstave. Livio Možina se je rodil v Škedenju leta 1941, svojo prvo razstavo pa je postavil v domačem društvu Ivan Grbec leta 1971. Od tedaj se je njegova umetniška pot stalno razvijala in žela mnogo odobravanja med publiko in obiskovalci raznih razstav, še posebno v Milanu in seveda v rojstnem Trstu (doslej je postavil vsaj 25 samostojnih razstav, ne da bi upoštevali skupinskih). Možina ustvarja v tehniki olja in njegove slike uvrščajo v stil hiperealizma; nekateri pravijo, da so njegove slike "bolj resnične od resničnosti". S svojim ostrim umetniškim pogledom avtor namreč naniza izbrani motiv tako poln detajlov in podrobnosti, na tako realen način, kot da bi ga s filtrom lastne občutljivosti fotografiral in zdi se, da bi lahko kar "vstopili" v sliko. Vsebinsko ima slikar najraje utrinke iz narave, kraškega sveta, morske obale s čolni; svojčas je zaslovel tudi s tihožitji in celo portreti. Njegove slike so tako značilne, da jih lahko opredelimo že na prvi pogled in ugotovimo, čigavo delo so. Razstavo smo izkoristili za krajši sproščen pogovor z umetnikom.

Livio Možina posveča mnogo svojega prostega časa slikanju, do pet ur dnevno. Ko si zamisli primerne motive, se ponavadi loti treh ali štirih slik istočasno, to pa iz čisto tehničnega razloga, ker mora pred uporabo različnih barv počakati, da so se tiste, ki jih je prej nanesel na ploskev, že posušile, da se ne bi morebitno med sabo pomešale. Uporablja samo oljnate barve, nič akrilnih ali kaj podobnega;

ščasoma, potem ko jih je poskusil nič koliko, je našel take, ki kot vezavo vsebujejo jantar, tako da imajo pravo gostoto za umetnikove želje in potrebe. Zanimivo je, da si najrazličnejše pigmente slikar ustvarja sam, saj uporablja le 11 različnih barv, ki jih potem med sabo meša. Svojčas je Možina za svoje stvaritve uporabljal platno, že dolgo pa najraje slika na leseni ploskvi, saj lahko na taki površini bolje naniza najmanjše podrobnosti, kar na platnu ne bi prišlo dovolj do izraza.

V Možinovih življenjepisih večkrat prebiramo, da je obiskoval učiteljske A. M. Slomška v Trstu, kjer je takrat učil likovno vzgojo Avgust Černigoj in da je tudi on vplival na Možinovo umetniško pot. Slikar pa nam je razkril, da bi bilo treba to "legendo" nekoliko popraviti, saj ni bil profesor ravno navdušen nad Možinovim načinom risanja, kajti sam se je bolj opredeljeval za abstraktnjšo umetnost.

Černigojevo mnenje je tudi vplivalo na prepričanje takratnega dijaka, da figurativnost sploh ni več moderna in da je treba nujno iskati nove načine umetniškega izražanja. Tako je Možina z zanimanjem obiskoval mnogo galerij (verjetno jih je bilo takrat v Trstu več kot 20, ki so tudi vse zelo dobro delovale in ponujale velik izbor umetniških izdelkov) in opazal, da so se umetniki, kot so npr. Sponza, Stracca, Bressanutti, Grubissa in še kdo, z

Pogovor z umetnikom Liviom Možino

zavidljivim uspehom bavili s figurativno umetnostjo. Možini je pač abstraktno všeč, bolj pa mu leži figurativno. Tako je začel s slikanjem leta 1969, ko mu je žena kupila barve in čopiče (prej je le risal). V Škedenj je k njemu zahajal na obisk Montenero in ga spodbujal pri ustvarjanju. Tudi z Bambičem je bil prijatelj, in večkrat je ta napisal kakšno pohvalno kritiko in ga spodbujal, tako da se je Možinov hiperealizem razlikoval od ostalih umetnikov, saj ga slika z dušo. Možina je torej samouk, ki je z vajo in lastnimi izkušnjami izpilil nedvoumen talent. Perspektivo, globino, barvne odtenke in svetlobne igre, detajle in vsakršne podrobnosti, vse, kar označuje njegova dela, si je s potrpežljivostjo in mnogimi vajami izučil sam. Umetnik riše in slika res v stilu, ki

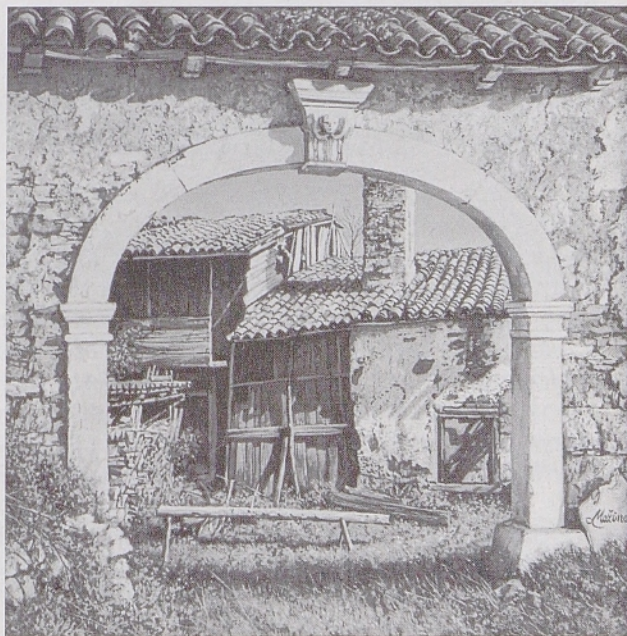
do najmanjše potankosti prerinuje realnost, ampak vse filtrira po svojem okusu in doživetju. Na lastnih razstavah žanje ponavadi veliko uspeha, čeprav je njegov način slikanja tako poseben, da gledalca ne pusti nikoli v dvomu: ali ga pritegne in prevzame, ali pa ga odklanja, ker je preveč realističen in pušča baje premalo prostora domišljiji. Tehnično pa je slikar seveda zelo podkovan in to dejstvo mu pač priznavajo vsi, tudi taki, ki jim bolj leži abstraktna umetnost.

Na vprašanje, če je umetnik kdaj začutil nelagodje občinstva ob dejstvu, da se je vselej podpisoval na svojih slikah v pravi slovenski obliki s strešico na šumniku, je Možina odvrnil, da se mu je v več kot 30 letih razstavljanja le enkrat zgodilo (in še to v Milanu), da bi mu napisali psovko v spominsko knjigo. Nikoli ni v zvezi s tem imel nobenega problema (razen čisto tehničnih težav z različnimi tiskarji, ko so mu ime tiskali po katalogih in so iskali pravo obliko strešice, da ne bi bila le kot naglas ali kaj podobnega) ne z galeristi ne s publiko. Očitno stoji umetnost in vsi tisti, ki se zanjo zanimajo, nekoliko višje od kakršnihkoli nizkotnih provokacij ali poceni natolcevanj.

Slikanje pa ni za Možino glavna dejavnost, saj v Trstu upravlja (sedaj s sinom in hčerjo) dobro vpepljeno trgovino s ploščami in celo glasbeno založbo. Po svoje pa je tudi ta svojevrstna, saj se sploh ne uk-

varja z moderno oz. lahko, takoimenovano komercialno glasbo, ampak so na policah trgovine bolj specifični in tudi redki naslovi le klasične in glasbene folklore s celega sveta. Osebnost se zelo zanima za folklorno glasbo in to se odraža tudi v izdajah njegove založbe, med katerimi prednjačijo naslovi starih tržaških ljudskih pesmi. Trenutno je še posebno zadovoljen z dvema skupinama sodelavcev, z Denisom Novatom (ki igra na frajtonarco) in skupino Ano urco al pej dvej. Skupaj si prizadevajo ohraniti ljudsko izročilo tržaške in celotne zamejske okolice (Možina pa sodeluje tudi s skupino Sidaja, katere člani so le italijanski someščani, a prepevajo ljudske pesmi tudi v slovenščini in celo grščini). Založba Pioneer nam lahko tako ponuja posnetke skladb, v katerih se po isti melodiji izvajajo besedila v slovenskem in tržaškem narečju ter nemškem jeziku.

Glede načrtov za bodočnost nam je umetnik zaupal, da pač vedno, ko zaključi neko razstavo, se kmalu loti novih slik. Priprava razstave in vse obrobne zadeve, ki so z njo povezane, so seveda zelo naporene, a komaj je zaključena, se slikarju spet porodi volja po novem ustvarjanju in po miru, ki ga zahteva popolna predanost umetnini. Tokrat smo lahko občudovali 60 slik različnih formatov, a Možina je že dobil povabilo v Milano v galerijo Ars Italica (kjer razstavljajo izključno moderno figurativno umetnost) in tako ne bo dosti časa za "počitek". Avtor pravi, da se s slikanjem sprosti, zato upamo, da nam ne bo treba preveč časa potrpeti, preden si bomo lahko spet ogledali nekaj njegovih slik, ki tako poetično in harmonično opevajo koticke naših krajev...

10. ZVEZEK ZBIRKE TAKO SMO ŽIVELI

V Celovcu je izšel že 10. zvezek zbirke Tako smo živeli, ki jo od leta 1993 izdajata Krščanska kulturna zveza in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik. Uredila ga je Marija Makarovič. V njem je 12 življenjskih zgodb koroških Slovencev in Slovencev.

V knjižnem nizu je tako zbranih že 135 življenjskih pričevanj, ki plastično in živo predstavljajo vsakdanje življenje in vpletenost naših rojakov v dramatične dogodke bližnje zgodovine.

SLOVENSKA TRŽAŠKA KNJIŽEVNOST

Slovenska matica je 26. septembra pripravila v Ljubljani posvet o slovenski tržaški književnosti. Vodil ga je tajnik SM, pisatelj Drago Jančar. Nastopili so pisatelji in pesniki Boris Pahor, Alojz Rebula, Ivanka Hergold, Miroslav Košuta, Marko Kravos, Dušan Jelinčič in Igor Škamperle, kot tudi literarna zgodovinarica Marija Pirjevec, saj je bil povod za posvet dobri sprejem, ki ga je bila deležna njena antologija Tržaška knjiga.

SPRAVNE MOTNJE

Pri Društvu 2000 v Ljubljani je istrski pesnik in publicist, nekdanji zdomec v Avstraliji Bert Pribac objavil samosvojo knjigo razmišljanj Slovenske spravne motnje. Spremno besedo je prispeval zgodovinar Jože Pirjevec. Esej so predstavili 25. septembra v Kopru urednik revije 2000 Peter Kovarčič, zgodovinar Egon Pelikan, istrski javni delavec in publicist Milan Gregorič ter avtor.

MILKO MATIČETOV NAGRAJEN

Narodopisec akademik Milko Matičetov, ki se je rodil pred 83 leti v Koprivi na Krasu, je prejel Štrekljevo nagrado za izjemne dosežke na področju zbiranja in ohranjanja slovenskega ljudskega blaga. Izročili so mu jo 29. septembra v cerkvi na Gorjanskem. Prvo tako nagrado je lani prejel Pavle Merkù. O slavljenju in njegovem delu so spregovorili komenski župan in predsednik Odbora za Štrekljevo nagrado Uroš Slamič, predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti Boštjan Žeks in direktor Sklada za ljubiteljsko kulturo Igor Teršar. Na vrsti je bil tudi kulturni spored.

SLIKARJI V SVEČAH

Zadnji teden avgusta je društvo Kočna, ki mu predseduje Tatjana Feinig, priredilo v Svečah že 22. Slikarski teden., ki so se ga udeležili umetniki iz Avstrije, Slovenije in Italije, med njimi tržaška Slovenka Jana Pečar in koroški Slovenec Hanzi Mlečnik.

Na sporedu sta bila še tečaja kreativnega izražanja (za 30 otrok) in slovensčine.

FANTJE NA VASI

V Slovenskem narodnem domu na St. Clairu v Clevelandu je bil 5. oktobra koncert zbora Fantje na vasi ob 25-letnici ustanovitve. Pred 900 obiskovalci je zapelo sedanjih 18 članov zbora pod vodstvom Johna Sršena. Nastopilo je tudi 84 najmlajših plesalcev skupine Kres.

V SPOMIN PADLIH

“Če mi dovolite, sram me je. Sram me je zato, ker se nisimo zbrali v nekdanjem svetoivanskem narodnem domu, pač pa pred njegovo razvalino, ki je taka, kot jaz to razumem, po naši lastni krivdi. Če se spomnimo Svetoivančanov, padlih za svobodo, enkrat ali dvakrat na leto s tem, da se tu zberemo in obesimo pušelj ali venec (nota bene, s slovensko trobojnico, ali pa tudi ne!), ni to nič več kot smokvin list za slabo vest, ki jo nosimo s seboj dan za dnem. Zato pojmujem svoj današnji pristop k temu ponavljajočemu se ritualu kot spokorno dejanje.”

Odlomek iz nagovora Svetoivančanke Mirelle Urdih Merkù na dan Vseh svetih pred narodnim domom pri Sv. Ivanu (foto Peter Merkù).

Začetek sezone v Društvu slovenskih izobražencev

Levo, pogled na občinstvo med predavanjem Edija Kovača; desno, Jože Pirjevec, Mirella Urdih Merku in Peter Merku med predstavitvijo knjige "Okoličanski bataljon - gradivo za zgodovino Trsta".

Društvo slovenskih izobražencev je svojo redno letno sezono ponedeljkovih kulturnih večerov začelo v ponedeljek, 30. septembra, s predavanjem dr. Edija Kovača "Slika in beseda". Naslednji ponedeljek, 7. oktobra, pa je prof. Jože Pirjevec predstavil knjigo Josipa Merkuja "Okoličanski bataljon - gradivo za zgodovino Trsta". Knjigo, kateri je uvodno besedo napisal pisatelj Boris Pahor in je pred kratkim izšla pri založbi Mladika, sta uredila Mirella Urdih Merku in Peter Merku, ki sta tudi sodelovala na predstavitvi. V ponedeljek, 14. oktobra, so v Peterlinovi dvorani odprli slikarsko razstavo koroškega slikarja Karla Vouka, ki ga je predstavil Damijan Globočnik, temu pa je sledilo

še literarno branje koroškega avtorja Martina Kuchlinga. Za glasbeni okvir je poskrbela kitaristka Janja Kasl. V ponedeljek, 21. oktobra, je bil večer posvečen Ivanu Jugu in njegovi knjigi "Moja zaporniška leta". Delo in avtorja so predstavili Ivo Jevnikar, Lida Turk in Boža Škoberne. Tudi naslednji ponedeljek, 28. oktobra, je bil posvečen zgodovinskim dogodkom. Publicist Milan Gregorič je najprej predstavil kulturnega in javnega delavca Rudija Šimaca, avtorja spominov z naslovom "Tako se je začelo", nato pa je avtor sam obširno in prizadeto podal vsebino knjige. Kulturni in družabni večeri DSI so vsak ponedeljek ob 20.30 v Peterlinovi dvorani Trstu, v Donizettijevi ulici št. 3.

Levo, slikarska razstava Karla Vouka in literarno branje Martina Kuchlinga ob glasbeni spremljavi Janje Kasl; desno, Lida Turk, Boža Škoberne in Ivo Jevnikar predstavljajo knjigo Ivana Juga "Moja zaporniška leta".

V OKOLICI TRŽAŠKI

Vokalno instrumentalni ansambel Ano ur'co al' pej dve je pri tržaški založbi Record izdal svojo drugo zgoščenko. Pod naslovom V okolici tržaški je zbral pesmi, ki so ponarodele na Tržaškem na prehodu iz 19. v 20. stoletje.

NOVA ANTOLOGIJA MIROSLAVA KOŠUTE

Pri Mladinski knjigi je izšla osma pesniška zbirka tržaškega ustvarjalca Miroslava Košute. Gre za antologijo Mesto z molom San Carlo. Izbor je opravil Andrej Inkret, ki je tudi napisal spremno besedo.

RÉTROMIRO

V dvorani društva Igo Gruden v Nabrežini je bila 10. novembra premiera dramskega dela Rétromiro, ki ga je napisala in režirala Maja Lapornik, izvedli pa so ga ljubiteljski igralci dramskih skupin iz Nabrežine in Cerovelj-Mavhinj.

ODLIKOVANI PAVLE MERKŮ

Med umetniki, ki jim je slovenski predsednik Milan Kučan ob njihovih življenjskih jubilejih 14. oktobra izročil visoka državna odlikovanja, je tudi tržaški skladatelj, etnomuzikolog in slovenist akad. prof. Pavle Merkù. Prejel je srebrni častni znak svobode Republike Slovenije "za utemeljevanje slovenske narodne identitete med zamejskimi Slovenci in zasluge na področju znanosti in umetnosti" (iz utemeljitve).

Ostali "srebrni" nagrajenci so pisatelj Peter Božič in dirigenta Marko Munih ter Anton Nanut, "častni znak" pa so prejeli pisateljica Mimi Malenšek, igralka Zlata Rodošek (posmrtno), ko-reografinja Majna Sevnik Firšt ter Pihalni orkester železarjev Ravne.

UMRL PROF. BENJAMIN SLAVEC

Prve dni oktobra se je razvedelo, da je umrl prof. Benjamin Slavec. Živel je na Koprskem, zelo pa je bil navezan na Mačkolje. V letih 1966-91 je poučeval na srednji šoli v Dolini, pred tem pa v Kopru in na Škofijah. Rodil se je 13. junija 1932 na Beki in odraščal v Mačkoljah. Maturiral je v Trstu, diplomiral pa iz zgodovine v Ljubljani (1960) in nato v Rimu (1966). Poleg nekaterih brošur in razprav v slovenščini je leta 1971 v Trstu (še kot B. Salvi) izdal v italijanščini pomembno študijo *Il movimento nazionale e politico degli Sloveni e dei Croati*, v kateri je opisal razvoj slovenskega in hrvaškega narodnega vprašanja od razsvetljenstva do ustanovitve prve Jugoslavije.

Prof. Janez Grum 90-letnik

Predvojni in medvojni ljubljanski profesor klasičnih jezikov Janez Grum, ki je po izselitvi v Milwaukee (ZDA) delal v tovarni, že dolga leta jeseni točno kot "narobe lastovka" obiskuje staro domovino. Do sestopa komunistov z oblasti se je vedno zavzel za slovenstvo, krščanstvo in kulturo - zadrževal v Trstu, Gorici in na Koroškem, vmes skočil še k znancem v Rim, München in drugam, po demokratizaciji pa ima seveda osrednjo postojanko v Ljubljani. Vsako leto pa se želi udeležiti vsaj enega "ponedeljkovega večera" v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu (pred leti je tam nastala tudi ta fotografija) in pokramljati z znanci. Ravno tako letos, ko je na slovenskih tleh 19. oktobra tudi obhajal (rojstnih dni namreč ne praznuje) svoj 90. rojstni dan.

Prof. Grum se je rodil v Spodnjem Kašlju pri Ljubljani. Vzgajal se je med mladci. Diplomiral je v Ljubljani leta 1938, ponovno pa doštudiral tudi na Wisconsin University leta 1965. Z ženo ima tri sinove - zdravnike. Med vojno je bil zelo dejaven v Slovenski legiji in po njenih navodilih kot častnik pri vaških stražah, domobrancah in slovenskih četnikih. Ravno vojni in revoluciji v Sloveniji je posvetil vrsto dragocenih raziskav, razprav in člankov.

SPOMIN NA IVANA RUDOLFA

V Knjižnici Franceta Bevka je bil 10. oktobra večer o prof. Ivanu Rudolfu. Preživelim soborcem iz Afrike, svojcem in drugim udeležencem je o njem predavala prof. Mira Cenčič, nakar so posegli z osebnimi spomini "primorski padalci" Stanko Simčič, Ivo Božič in Ciril Kobal.

REBULA, KOS, HACIN, KUMER

Slovenska matica je 10. oktobra v Ljubljani predstavila svojih zadnjih pet knjig. Med njimi je roman tržaškega pisatelja Alojza Rebule *Arhipel - Panorama slovenskih stoletij*.

Izšla je tudi študija prof. Janka Kosa *Prešeren in krščanstvo*.

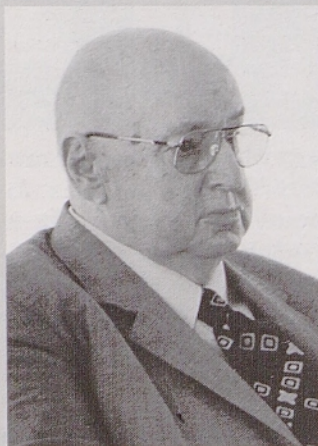
Hčerka Tatjana Hacin je pod naslovom *Vsi ti mladi fantje* uredila dnevnik s fronte in drugo gradivo o I. svetovni vojni očeta Janka Hacinu.

Dr. Zmaga Kumer je strnila 53-letno raziskovanje v knjigo *Slovenska ljudska pesem*.

Izšel je tudi prevod epa Petra II. Petrovića *Njegoša*.

TEHARJE

Več kot 2000 ljudi se je 6. oktobra udeležilo 11. spominske slovesnosti na Teharjah. Somaševanje za žrtve povojnih pobojev je vodil mariborski pomožni škof dr. Anton Stres. Govor pa je imel tajnik Nove Slovenske zaveze Stane Štrbenk. Popoldne so na moriščih na Hrastniškem hribu s katoličkim in pravoslavnim obredom blagoslovili spominsko ploščo.

Umrl dr. Janko Jeri

*Na Vrhniki so 3. oktobra pokopali dr. Janka Jerija, ki je bil dolga leta najvidnejši strokovnjak za manjšinske probleme Slovencev v Italiji. Rodil se je na Vrhniki 24. junija 1927 in doktoriral na pravni fakulteti v Ljubljani. Delal je na Inštitutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani, kjer je bil v letih 1975-79 direktor. Leta 1961 je izdal monografijo *Tržaško vprašanje po drugi svetovni vojni*, ob tem pa še vrsto razprav in predavanj o Slovencih v Italiji. Vodil je tudi jugoslovansko delegacijo na Mednarodni konferenci o manjšinah leta 1974 v Trstu.*

Odv. Josip in Branko Agneletto

Kulturni klub Istra, Društvo TIGR Primorske in krajanji so 27. oktobra v Trseku pri Marezigah odkrili spominsko ploščo odvetnikoma in javnima delavcema Josipu (1884-1960) ter njegovemu sinu Branku Agnelettu (1920-2002). Josip se je tam rodil, oba pa sta bila navezana na slovensko Istro. O njunem življenju in delu sta govorila publicist Milan Gregorič in časnikar Saša Rudolf.

Na fotografiji: Milan Gregorič tretji z leve. (foto VR)

KOLABORACIJA IN ČISTKE

Deželni zavod za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji-Juljski krajini in Oddelek za humanistične vede tržaške univerze sta 3. in 4. oktobra pripravila v nekdanjem Narodnem domu v Trstu mednarodni posvet Kolaboracija in čistke. Na njem so sodelovali italijanski, slovenski, avstrijski in nemški raziskovalci.

DNEVNIK IZ CELOVCA

Prejšnji slovenski generalni konzul v Celovcu Jožef Jeraj, ki je tam zastopal Slovenijo v letih 1992-2000, je izdal svoj dnevnik za to obdobje. Pod naslovom Preko Karavank opisuje zlasti stike med Slovenijo in Avstrijo ter življenje koroških Slovencev.

SLOMŠKOVA NEDELJA

Na Jožefovem hribu nad Celjem so 29. septembra praznovanje Slomškove nedelje povezali s 150-letnico prihoda lazaristov v Slovenijo in sploh srednjo Evropo. Povabil jih je ravno škof Slomšek. Somaševanje je vodil mariborski škof Kramberger, pridigal pa je ljubljanski nadškof, lazarist Rode.

SIMPOZIJ O VASILIJU MIRKU

Akademija za glasbo in Teološka fakulteta iz Ljubljane sta v sodelovanju z Glasbeno matico v Trstu 18. in 19. oktobra priredili dva koncerta in simpozij na Opčinah in v Trstu ob 40-letnici smrti skladatelja, zborovodje in pedagoga Vasilija Mirka (Trst, 1884 - Ljubljana, 1962).

UKRADENI OTROCI

V Muzeju narodne osvoboditve v Celju so odprli razstavo o med vojno ukradenih otrocih in pripravili zbornik o njih. Uredil ga je Drago Hribar. Avgusta je namreč minilo 60 let, kar so nacisti v Celju ločili od staršev 600 otrok in mladih od 14. in 18. leta. Starši so večinoma izginili, otroke pa so poslali v posebna taborišča. Ob obletnici se jih je 300 zbralo v Celju.

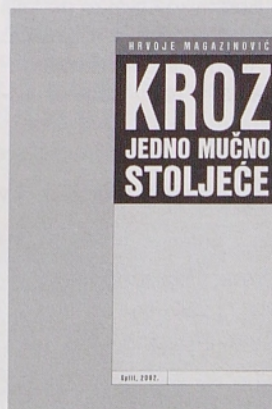
SLOVENIJA IN EVROPSKI STANDARDI VARSTVA NARODNIH MANJŠIN

To je naslov publikacije Inštituta za narodnostna vprašanja iz Ljubljane, ki so jo uredili direktor INV Mitja Žagar, direktorica Informacijsko dokumentarnega centra Sveta Evrope Liana Kalčina in direktor Avstrijskega inštituta za vzhodno in jugovzhodno Evropo v Ljubljani Miroslav Polzer. Poleg razprav v slovenščini in angleščini sta v knjigi objavljeni dve listini Sveta Evrope o manjšinskih pravicah, in to tudi v jezikih manjšin ter jezikovnih skupnosti v Sloveniji (italijanščina, madžarščina, nemščina, hrvaščina, romski jezik).

KURIRKE IZ PREBENEGA

Po 58 letih se je vrnilo v domači kraj pet mladih partizanskih kurirk iz Prebenega, ki so jih ustrelili Nemci. Od Sv. Ane v Trstu, kjer so bili dolgo brezimno pokopani, so posmrtno ostanke 12. oktobra slovesno prepeljali v cerkev v Prebenegu, nato pa na dolinsko pokopališče, kjer sta spregovorila župan Boris Pangerc in Peter Bandi, ki je predsednik Kulturnega društva Jože Rapotec iz Prebenega. V tej vasi so imeli tudi proslavo ob 30-letnici spomenika padlim v NOB.

SPOMINI POVOJNEGA UGRABLJENCA V TRSTU HRVOJA MAGAZINOVIČA

V Splitu je poleti na 423 straneh izšla knjiga spominov pravnikar mag. Hrvoja Magazinoviča *Kroz jedno mučno stoljeće*. Založilo jo je društvo Jadran iz Milwaukeeja v ZDA. Avtor, ki se je rodil 29. maja 1913 v Zadru, je že kot študent sodeloval v Zboru Dimitrija Ljotića, med vojno pa se je pridružil njegovemu Srbskemu dobrovoljskemu korpusu. S temi enotami je bil tudi na Primorskem, nato po taboriščih v Italiji, dokler se ni preselil v Trst. Pridružil se je krogu Slovenske demokratske zveze in tednika *Demokracija*. Ko je s pomočjo prijatelja, ki pa je moral delati za Udbo, skušal spraviti v

Trst ženo, je 23. marca 1949 pri Bazovici padel v nastavljeno past. Po jugoslovanskih zaporih je nato prebil skoraj 11 let. Proces proti njemu v Postojni je režim izkoristil za napad na SDZ.

Knjiga obširno opisuje vojna doživetja na Hrvaškem, v Srbiji, a tudi stike med Ljotićem in Globočnikom na Primorskem, zlasti pa prestajanje mučenja in zaporov. Velik poudarek daje zvesti ženi Zori, ki ji tudi posveča knjigo. Končuje se s pozivom k strpnosti in bratski ljubezni med ljudmi.

JERCA VODUŠEK STARIČ

SLOVENSKI ŠPIJONI IN SOE

Zgodovinarica dr. Jerca Vodušek Starič iz Ljubljane je pred kratkim v samozaložbi (naročila: jerca.v@siol.net) izdala 446 strani debelo knjigo Slovenski špijoni in SOE 1938-1942, ki močno odmeva v strokovnih krogih in v javnosti, saj obravnava dolgo zamolčane teme. Raziskovalka, ki je 21 let delala na Inštitutu za novejšo zgodovino v Ljubljani, od leta 1996 pa predava na univerzi v Mariboru, je poleg številnih razprav in člankov v zadnjem desetletju v knjižni obliki že objavila študiji Prevzem oblasti 1944-1946 in Dosje Mačkovšek.

Ob širokih zgodovinskih okvirih gre v tej knjigi v bistvu za zgodbo o slovenskih ljudeh, pretežno iz liberalnega tabora, ki so se v boju proti fašizmu in nacizmu že pred izbruhom druge svetovne vojne in pred napadom na Jugoslavijo povezali z Britanci ter z njimi sodelovali na obveščevalnem področju, s sabotажami, z reševanjem beguncev, s propagando itd. Izraz "špijoni" v naslovu seveda namiguje na odnos povojnih oblasti do teh ljudi, ker so proti nacifašizmu nastopali iz domoljubnih in demokratskih, ne pa revolucionarnih vzgibov, in so se izpostavljali v času, ko je mnoge še hromil pakt Hitler-Stalin. O tem govori epilog o povojnih usodah protagonistov, saj je jugoslovanska politična policija vseprek lovila "zahodne agente", jih zasliševala, zapirala, silila v vohunjenje med prijatelji in sodelavci. Gradivo je avtorica zbrala zlasti v nekdanjem arhivu slovenskega notranjega ministrstva in v Londonu.

NAGRAJENI DUŠAN JAKOMIN

Slovenski dušni pastir v Škednju, glasbenik, publicist in etnograf Dušan Jakomin je prejel Nagrado Alojza Kocjančiča, ki jo podeljujejo slovenske obalne občine. V utemeljitvi je poudarjeno zlasti njegovo delo za ohranjanje in raziskovanje kulturne identitete slovenske Istre in pa tržaškega predmestja Škedenj. Tam je pred leti ustanovil etnografski muzej, ki ima dragocene zbirke. Škednju in rojstnemu Sv. Antonu pri Kopru je tudi posvetil več publikacij.

Nagrado so mu slovesno izročili trije obalni župani 12. novembra v Kopru.

LUČI ONKRAJ MEJE

Na mednarodnem filmskem festivalu Videopolis v Vicenzi je 27. oktobra prejel posebno nagrado predsedstva Alpe-Jadrana dokumentarec slovenskih sporedov RAI v Trstu Luči onkraj meje, ki govori o mladih v Gorici in Novi Gorici. Scenarij in režijo je podpisala Katja Colja.

BORŠTNIKOVO SREČANJE

Na 37. Borštnikovem srečanju v Mariboru so Borštnikov prstan podelili igralcu Radku Poliču. Za najboljšo predstavo so razglasili delo Sarah Kane Razmadežna v režiji Jerneja Lorenčija.

UMRL IGNAČ GOLOB

Dne 2. novembra je umrl državni sekretar na zunanjem ministrstvu veleposlanik Ignac Golob. Rodil se je 17. februarja 1931 v Senju na Hrvaškem. Od leta 1952 je delal na jugoslovanskem zunanjem ministrstvu in na več predstavništvih po svetu. V letih 1982-86 je bil stalni predstavnik Jugoslavije pri Organizaciji Združenih narodov v New Yorku, od 1989 do osamosvojitve Slovenije je bil veleposlanik v Mehiki. Nato je neuradno zastopal Slovenijo pri Združenih narodih. Državni sekretar je postal leta 1993 pod zunanjim ministrom Peterletom in spet leta 2000 pod ministrom Ruplom.

PRIZNANJE DUŠANU JELINČIČU

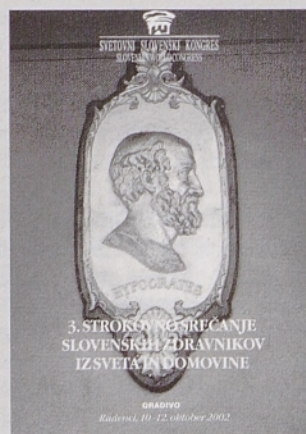
Predsednik deželne vlade Furlanije-Juljske krajine Renzo Tondo je 22. oktobra izročil "deželni srebrni pečat" alpinistu, pisatelju in časnkarju Dušanu Jelinčiču, ki je bil leta 1986 kot prvi prebivalec Furlanije-Juljske krajine na "osemtisočaku" (Broad Peak).

50-LETNICA MALEGA SEMIENIŠČA V VIPAVI

Koprski škof msgr. Metod Pirih je 19. oktobra v Vipavi uradno odprl in blagoslovil prenovljene prostore nekdanjega Malega semenišča in dijaškega doma. To je bil vrh proslav ob 50-letnici malega semenišča, danes Škofijske gimnazije. V športni dvorani gimnazije je bila nato proslava. O težavni zgodovini ustanove je predaval prof. France Kralj. Izdali so tudi jubilejni zbornik.

ZDRAVNIKI IZ SVETA IN DOMOVINE

V Radencih je bilo od 10. do 12. oktobra 3. strokovno srečanje slovenskih zdravnikov iz sveta in domovine, ki ga je pripravil Svetovni slovenski kongres v sodelovanju z Zdravniško zbornico Slovenije in Slovenskim zdravniškim društvom. Predavatelj iz Slovenije, ZDA, Argentine, Kanade, Švice, Avstrije in Danske so pred 90 udeleženci nastopili v štirih sklopih: Izobraževanje v medicini - nova obzorja, Kardiovaskularne bolezni, Predstavitev tem s področja organiziranosti zdravstvenega sistema, predstavitev raziskovalnega dela slovenskih zdravnikov doma in po svetu.

10. KOROŠKI DNEVI NA PRIMORSKEM

Na levi, koncert violinistke Nine Popotnig in Monike Thurner v Finžgarjevem domu na Opčinah; desno, v cerkvi sv. Martina v Dolini so nastopile male vokalne skupine v sklopu koncerta Koroška poje.

V tednu od 14. do 20. oktobra so se na Primorskem odvijali tradicionalni kulturni dnevi, ki jih že dvajset let pripravljajo izmenično na Koroškem in na Primorskem Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta. Letošnji Koroški kulturni dnevi so se začeli z razstavo slikarja Valentina Omana v Kulturnem centru Bratuz v Gorici že 26. septembra. Vse ostale prireditve pa so se zvrstile kot običajno v tednu od 14. do 20. oktobra. Prva prireditev v tem terminu je bila v Peterlinovi dvorani v Trstu v ponedeljek, 14. oktobra. O njej podrobno poročamo na drugem mestu v kroniki prireditev Društva slovenskih izobražencev. V sredo, 16. oktobra zvečer, pa je bil v dvorani Finžgarjevega doma na Opčinah nepozaben koncert mlade dvanajstletne violinistke Nine Popotnig, ki jo je pri klavirju spremljala Monika Thurner. V četrtek, 17. oktobra, so v Katoliški knjigarni v Gorici predstavili publikacije Krščanske kulturne zveze in Slo-

venskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik. Publikacije sta predstavila tajnik KKZ Nužej Tolmajer in mag. Martina Piko Rustja. V soboto, 19. oktobra, sta poskrbela za izredno glasbeno doživetje znana pevca Bernarda in Marko Fink, ki sta v Centru Bratuz nastopila na koncertu "Obujam spomine" ob spremljavi pianistke Nataše Valant. Izvajala sta samospeve in duete Antona Nageleta in Franceta Cigana. Zadnji nastop Korošcev na Primorskem je bil v cerkvi sv. Martina v Dolini pri Trstu. Tu so male vokalne skupine pripravile bogat koncert z naslovom Koroška poje in ga posvetile 60-letnici izseljevanja koroških Slovencev ter 100-letnici rojstva kulturnih in javnih delavcev dr. Joška Tischlerja in Milke Hartman. Nastop večinoma mladih pevcev, ki jih je bilo okrog petdeset, je navdušil pozorne poslušalce. Koroški kulturni dnevi so tako še enkrat dokazali svojo življenjskost in utemeljili svoj dolgoletni obstoj. Organizatorjem za hvalevredno pobudo iskreno čestitamo.

Nekdanje kolegice na srednji šoli pri Sv. Jakobu v Trstu. Od leve profesorici Anka Prinčič in Neda Jevnikar ter dolgoletna tajnica Vera Lozej ob njeni 80-letnici.

VERA LOZEJ 80-LETNICA

Dne 29. oktobra je v Trstu praznovala 80-letnico dolgoletna voditeljica Slovenskih tržaških skavtinj Vera Lozej. Po vojni je bila 13 let v apostolski skupini učiteljic, ki jo je pri Novem sv. Antonu vodil kaplan dr. Jože Prešeren. Z nekaterimi izmed njih je leta 1959 ustanovil žensko vejo zamejskega skavtizma in jubilatka je bila glavna voditeljica Slovenskih tržaških skavtinj od začetka do 3. oktobra 1974, ko se je s tega mesta umaknila in postala predsednica, kar je bila bolj častna služba, vendar je ostala dejavna še naprej.

NAGRADA ZGODOVINARJU PIRJEVCU

Za knjigo o vojnah v Jugoslaviji, ki je izšla v italijanščini, je tržaški zgodovinar prof. Jože Pirjevec prejel nagrado AQUI Storia.

KOVAČEV ŠTUDENT

Ob 40-letnici Kulturnega centra Lojze Bratuž (prej Katoliškega doma) v Gorici je bila 4. oktobra v veliki dvorani slavnostna premiera operete Vinca Vodopivca v priredbi in orkestraciji Hilarija Lavrenčiča Kovačev študent. Lavrenčič je delo dirigiral, režijo pa je podpisal Adrijan Rustja.

Sledilo je več ponovitev.

RAZISKAVA SUZANE PERTOT

V Slovenskem klubu v Trstu so ravnatelj Slovenskega raziskovalnega inštituta Emidij Susič, šolnica Darja Betocchi in avtorica 24. oktobra predstavili študijo Suzane Pertot Občutek narodnostne in geografske pripadnosti maturantov slovenskih šol v Trstu. Izdal jo je SLORI, sloni pa na anketah iz let 1990 in 2000.

TIGROVCI V ISTRI

Na procelju Kulturnega doma v Loparju je Društvo TIGR Primorske 13. oktobra odkrilo spominsko ploščo tigrovcem slovenske Istre. Na slovesnosti je govoril Ciril Pelicon.

PRAVNI POLOŽAJ SLOVENCEV POD ITALIJO 1866-2002

Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije v Kopru, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko in Odbor Slovenske akademije znanosti in umetnosti za preučevanje narodnih manjšin so 8. novembra priredili v Kopru celodnevni posvet o pravnem položaju Slovencev pod Italijo od začetkov (1866: priključitev Benečije in Režije) do danes. Referate so imeli zgodovinarji, pravniki in javni delavci z obeh strani meje.

Predstavili so tudi zbornik Slovenski kulturni prostor danes, v katerem je gradivo s posvetov o pomenu preučevanja narodnih manjšin (Ljubljana, 4. apr. 2001) in o slovenskem kulturnem prostoru danes (Nova Gorica, 19. okt. 2001). Izdali so ga omenjeni odbor SAZU, Inštitut za narodnostna vprašanja iz Ljubljane in ZRC iz Kopra.

BRITANSKI IN AMERIŠKI VELEPOS LANIK V ŠKRBINI

V Škrbini pri Komnu je bila 11. novembra že močno zakoreninjena slovesnost v spomin na padle in po vojni pobite "primorske padalce". Letošnja posebnost je bila v tem, da se je ob britanskem veleposlaniku v Ljubljani Hughu Mortimerju letos prvič udeležil slovesnosti ameriški veleposlanik Johnny Young.

Pred komemoracijo je bila v cerkvi maša za vse padle, ki jo je daroval - prvič - vojaški kaplan Aleksander Urek. Pred ploščo na Fakinovi domačiji pa so bili nato govori in kulturni spored.

DRABOSNJAKOV DOM

Na Kostanjah na Koroškem je Slovensko prosvetno društvo Drabosnjak s pomočjo Krščanske kulturne zveze, Slovenske prosvetne zveze in Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik uredilo in 21. septembra slovesno odprlo etnografski muzej Drabosnjakov dom. V njem je zbranih 400 predmetov iz 19. in 20. stoletja.

SPOMINI VLADIMIRJA PAHORJA

Pri ZTT v Trstu so izšli razgibani spomini zdravnika Vladimirja Pahorja iz Sovodenj Na razpotjih življenja. Posebnost knjige je v tem, da sta jo po Pahorjevem pripovedovanju napisala diplomat Jože Sušmelj in njegova žena Olga. Pahor je namreč pred 60 leti zapustil Goriško in do nedavnega delal kot zdravnik v Rimu.

HVALEŽNICA 2002

V tržaški stolnici sv. Justa je bila 10. novembra priljubljena hvaležnica, ki jo prireja Slovensko pastoralno središče v Trstu kot zahvalni dan, a tudi priložnost za srečanje slovenskih vernikov s škofom. Somaševanje je v slovenščini vodil in pridigal škof msgr. Evgen Ravignani. Pela sta združeni zbor Zveze cerkvenih pevskih zborov pod vodstvom Edija Raceta in otroški zbor Kraški cvet pod vodstvom s. Karmen Koren. Vidna je bila prisotnost ljudskih noš in pa skavtov ter skavtvinj v kroju.

UMRL DR. VALENTIN INZKO

V bolnišnici v Celovcu je 6. novembra umrl vodilni slovenski koroški javni delavec starejše generacije dr. Valentin Inzko. Rodil se je 22. januarja 1923 v Svečah, kjer je tudi živel. V Gradcu je študiral slavistiko in zgodovino. Služboval je najprej na celovškem učiteljišču, od leta 1963 do 1988 pa je bil strokovni nadzornik za slovensko gimnazijo, zadnjih pet let tudi vodja manjšinskega oddelka na deželnem šolskem uradu. Napisal je tudi več učbenikov.

Kot javni delavec je rajni dr. Inzko opravljal vrsto odgovornih služb. Pri Narodnem svetu koroških Slovencev je bil v letih 1952-58 tajnik, v letih 1960-68 pa predsednik. Leta 1956 je bil med ustanovitelji Krščanske kulturne zveze in v letih 1958-59 njen tajnik. V letih 1958-92 je bil v odboru Mohorjeve družbe. Bil je tudi urednik Našega tednika ter Vere in doma. V cerkvenem življenju je bil zaslužen za določila o slovenščini na koroški sinodi, z dr. Ernstom Waldsteinom pa je bil sopredsednik nemško-slovenskega koordinacijskega odbora celovške škofije (20 let) in sourednik zbornikov Skupna Koroška. Zato sta leta 1988 od NSKS in KKZ skupno prejela prvo Einspielerjevo nagrado. Letos pa sta organizaciji dr. Inzku za življenjsko delo podelili Tischlerjevo nagrado.

NOVA ŠTUDIJA O KANALSKI DOLINI

V Beneški palači v Naborjetu je bil 25. oktobra krst nove študije o Kanalski dolini. Gre za debelo knjigo tržaškega časnikarja Erika Dolharja Boj za slovenstvo Kanalske doline, Od TIGRa do volitev 1946, ki je izšla kot 36. "beli priročnik" Krožka za družbena vprašanja Virgil Šček v Trstu v sozaložništvu Zgodovinskega časopisa iz Ljubljane. Delo obravnava narodno zatiranje v Kanalski dolini po prvi svetovni vojni, tigrovski upor, opcije, drugo svetovno vojno, partizanski boj, nemško zasedbo, odnose med zahodnimi zavezniki in jugoslovanskimi oblastmi ter boj za meje, pri čemer v 12 razdelkih prinaša veliko doslej neznanih dokumentov, a tudi kopico dokumentarnih fotografij. Avtor jo je posvetil staremu očetu, stebri slovenstva v Kanalski dolini, zdravniku dr. Alojziju Dolharju ob 100-letnici rojstva. V Naborjetu sta med drugimi nastopila oba župana iz Kanalske doline: Aleksander Oman (Naborjet-Ovčja ves) in Franco Baritussio (Trbiž).

Tržaška predstavitev pa je bila 4. novembra v Društvu slovenskih izobražencev. Poleg avtorja in urednika "belih priročnikov" Iva Jevnikarja je o knjigi spregovorila zgodovinarica dr. Nevenka Troha iz Ljubljane, ki je študiji tudi napisala spremno besedo.

VILFANOV SIMPOZIJ

Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije iz Kopra, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko in Narodna in študijska knjižnica iz Trsta so 17. oktobra priredili v nekdanjem Narodnem domu v Trstu celodnevni posvet o življenju in delu voditelja tržaške Edinosti, poslanca in odvetnika dr. Josipa Vilfana. Nastopilo je enajst zgodovinarjev in raziskovalcev z obeh strani meje. Gradivo bo izšlo v posebnem zborniku.

UMRLA IGRALKA ZLATA RODOŠEK

V Ljubljani, kjer je živela zadnja leta, je 30. septembra umrla dolgoletna igralka Slovenskega stalnega gledališča v Trstu Zlata Rodošek. Rodila se je 26. marca 1922 v Zemunu (v leksikonih je kot rojstni kraj zapisan Števerjan, ker si je po vojni zaradi službe v Coni A priskrbel ponarejen rojstni list, to pa je ostalo zapisano!). V tržaško gledališče je prišla leta 1945 kot najmlajša članica in v njem delala do upokojitve leta 1981 in še naprej. Odigrala je kakih 200 vlog, nastopala v filmih in na televiziji, na tržaški in drugih radijskih postajah. Sodelovala je tudi v prosvetnem delu na Tržaškem. Posmrtno jo je predsednik Milan Kučan odlikoval s častnim znakom svobode Republike Slovenije.

ŠOLE NA KOROŠKEM

Na Koroškem je v tem šolskem letu v različnih oblikah deležen pouka slovenščine 3.301 šolar oz. dijak. Na 66 ljudskih šolah je 1.797 otrok prijavljenih k dvojezičnemu pouku (41 manj kot lani), nadaljnjih 83 pa k neobveznim vajam. Na 14 glavnih šolah in na 1 ljudski šoli z višjo stopnjo obiskuje pouk slovenščine 268 šolarjev. Na slovenski gimnaziji sta 502 dijak, na dvojezični trgovski akademiji jih je 124, na zasebni višji šoli za gospodarske poklice pa 127. Na drugih koroških višjih šolah pa je v različnih kombinacijah deležnih pouka slovenščine še 400 mladih.

ŽIVLJENJEPIS ANTONA RUTARJA

Društvo TIGR Primorske je v Kopru na 276 straneh izdalo novo knjigo dr. Mire Cencič. Gre za življenjepis tigrovca Antona Rutarja (1901-96) Moč domoljubja. Rutar je bil leta 1931 obsojen pred Posebnim sodiščem na deset let zopora. Pet jih je odsedel. Med vojno je bil tri leta interniran. Po vojni je učiteljeval, orjaško delo pa je opravil z zbiranjem podatkov o tigrovcih in pisanjem o njih. Branil jih je pred političnim blatenjem, njegova zapuščina pa je izredno bogata. Avtorica v knjigi seveda opisuje tudi samo tigrovstvo in pa Rutarjev čas.

GLEDALIŠKI VRTILJAK

Gledališka sezona, ki jo Radijski oder ponuja najmlajšim, je v polnem teku. Vrtiljak se je doslej zavrtel že trikrat, sezona pa se je začela s predstavo Salon expon, ki so jo pripravili gojenci gledališkega tečaja Slovenske prosvete in Radijskega odra (na fotografiji). Najmlajše sta navdušili tudi predstavi Nerodna Avguštnina v izvedbi Studia Anima in Živalske novice v izvedbi Gledališča Koper. Naslednji krog z Vrtiljakom bo 1. decembra, ko bo pri Sv. Ivanu v gosteh Lutkovno gledališče Maribor s Snežno kraljico.

knjige

**Ivo Jevnikar (ur.),
NARODNOPOLITIČNI
SEIZMOGRAF II. DEL,
Trst, Krožek Virgil Šček,
2001 - 179 str.**

V zadnjih desetih letih je v Evropi prišlo do velikih sprememb predvsem na političnem področju: pomislimo na pospešeno evropsko združevanje, na rojstvo novih držav in, v zadnjem obdobju, na vse večjo podporo, ki jo širrom po Evropi uživajo desničarske ali desnosredinske politične opcije. Pretres je seveda vplival na politično življenje v Italiji in v Sloveniji ter posledično tudi pri nas. Spremembe so vzbudile upanje na prevetritev ter na drugačno sodelovanje na notranjem političnem prizorišču in s sosedi, kjer bi slovenski manjšini končno bilo priznano dostojanstvo enakopravnega subjekta.

Tega upanja, ki se je oplajalo delno ob Illyjevi pomladi in delno ob rojstvu samostojne slovenske države, ter tudi razočaranja je priča zbornik z naslovom *Narodnopolitični seizmograf*: to je drugi del dokumentov o samostojnem političnem nastopanju Slovencev v Italiji med letoma 1992 in 2001. Gre torej za zbornik štirih deželnih kongresov stranke Slovenske skupnosti z daljšimi poročili deželnih tajnikov Iva Jevnikarja, Martina Breclja in Andreja Berdona. V skoraj dvesto strani obsežnem gradivu, ki ga je uredil Ivo Jevnikar, zasledimo nekaj stalnic: predvsem gre tu za vprašanje zaščitnega zakona, s tem v zvezi pa so še zajamčena izvolitev slovenskega predstavnika v zborne organe, težave slovenskega zamejskega gospodarstva in sodelovanje s sorodnimi manjšinskimi strankami v Italiji. Nekatera vprašanja zadevajo izključno slovensko manjšino (npr. volilni zakon), v drugih pa vidimo odsev položaja, v ka-

terem se je znašel celotni prostor ob italijansko-slovenski meji, npr. problem čezmejnega sodelovanja.

Zaradi oddaljenosti v času je zanimivo tajniško poročilo iz leta 1994, ki ga je na kongresu podal tajnik Ivo Jevnikar: v njem izstopa predvsem potreba po novi strategiji in spremenjenem političnem ozračju, ki ga je zaznamovala deželna volilna zakonodaja in posledični izpad SSK iz deželnega sveta. Vedno močnejša je zato tudi potreba po skupnem nastopanju manjšinskih dejavnikov oz. po nekakšnem Narodnem svetu z demokratično legitimacijo: po osmih letih ugotavljamo, da se to danes polagoma uresničuje predvsem v obliki skladnejšega sodelovanja med SKGZ in SSO, vprašanje pa je seveda, ali zaradi zamude ni bila zapravljena marsikatera ugodna priložnost. Jevnikar je leta 1994 omenil tudi vlogo matične države, o kateri pravi, da ji gre priznanje za moralno in materialno pomoč manjšini ter da so zato krivične vse polemike v zvezi z njeno vse večjo brezbrzičnostjo do Zamejstva. Danes lahko žal ugotavljamo, da je v osrednji Sloveniji čedalje manj posluha za potrebe in stisko manjšine, obenem pa se ne vrednotita bogastvo in vloga slovenske manjšine v italijansko-slovenskih odnosih, na kar je opozoril tajnik Andrej Berdon v svojem poročilu iz leta 2001.

Drugo zanimivo točko v Jevnikarjevem poročilu predstavlja problem vidljivosti slovenske televizije in zaželeni nastanek slovenskih oddaj pri deželnem sedežu italijanske RAI: slednje so se sicer izoblikovale, a jih pesti pomanjkanje zadostnega finančnega kritja. Kako je z vidljivostjo slovenske televizije tostran meje, pa je menda jasno vsem, ki živimo predvsem v tržaškem mestnem središču: oddaje namreč niso vidne, to pa ima hočeš nočeš dolgoročne posledice na informiranosti, zavednosti in celo v jeziku, ki bi ga sicer lahko bogatili ne le z radijskimi oddajami in časopisnimi članki.

V poročilu Andreja Berdona iz leta 2001 se postavlja še druga želja, in sicer da bi Slovenija odobrila zakon, po katerem bi zamejci in zdomci imeli svojega predstavnika v slovenskem Parlamentu: Italija je namreč z zakonom zajamčila prisotnost v Parlamentu 18 predstavnikov italijanskih skupnosti v svetu. Sprašujem se, kako v Sloveniji gledajo na to možnost: ali bi tovrstno volilno določilo zmoglo ponovno zblížati matico, Zamejstvo in zdomstvo, ki se trenutno bolj oddaljujejo, kot približujejo?

V čedalje težjem trenutku, ki ga preživlja slovenska manjšina v Italiji, si stranka Slovenske skupnosti še dalje postavlja zahtevne cilje glede zaščitnega zakona, zajamčene zastopnosti v izvoljenih telesih, močne manjšinske organizacije in trdne povezave z matico. Tajnik Martin Breclj pravi namreč v poročilu iz leta 1998, da je strankina *"naloga danes predvsem ta, da združi čimveč sil v manjšini in zunanaj nje za uresničitev omenjenih ciljev"*. Še odločneje pa se je izrazil Andrej Berdon leta 2001, ko je SSK zaželel, da *bi ostala in še bolj postala zbirna stranka za vse rojake, ki čutijo v sebi slovenstvo*.

Zbornik *Narodnopolitični seizmograf* prinaša tudi seznam izvoljenih v posamezne funkcije znotraj SSK in nekaj slikovnega gradiva. Knjiga predstavlja pomemben dokument o razmerah ob slovensko-italijanski meji in o stališčih stranke. Zanimivo bi bilo zbrati še stališča drugih strank, v katerih se Slovenci tudi prepoznavajo; s tem bi dobili širši vpogled v slovensko zamejsko politično dialektiko.

Neva Zaghet

DVE KNJIGE THEODORA HAECKERJA V SLOVENSKEM PREVODU

Ob priliki simpozija o Theodoru Haeckerju, ki je bil v letošnjem poletju na Rebrci na Koroškem, sta izšli v slo-

venskem prevodu dve knjigi tega velikega nemškega katoliškega misleca: *Človekov duh in resnica*, ki jo je prevedel Haeckerjev glasnik na Slovenskem Vinko Ošlak in jo je izdala celjska Mohorjeva družba, ter *Kierkegaardova grba*, ki jo je poslovenil mladi koroški kulturnik Tim Oliver Wüster in jo je izdala Mohorjeva družba v Celovcu.

To ni prvič, ko Theodor Haecker obiskuje slovenski kulturni prostor, saj je pred nekaj leti izšel prevod, prav tako delo Vinka Ošlaka, njegove najbolj znane knjige *Vergilij, oče Zahoda*. Vendar pa bosta njegov težko dostopni, a veličastni miselni svet celoviteje predstavili omenjeni deli, ki sta izrazito miselno-filozofske narave.

Nekaj besed o avtorju, ki mu je posvečen ta zapis.

Theodor Haecker se je rodil v letu 1879 v Eberbachu na Švabskem, umrl pa je leta 1945 v Münchnu tik pred koncem druge svetovne vojne. Po trgovski srednji šoli je študiral v Berlinu in Münchnu. Zaposlil se je pri založbi Brenner Ludwiga Fickersa. Leta 1921 je iz protestantizma prestopil v katolištvo. Leta 1934 je bil zaradi svojega jasnega protihitlerjevskega stališča kaznovan s prepovedjo javnega nastopanja, po letu 1938 pa ni smel objaviti svojih del. Prevajal je Kierkegaarda in Newmana. Leta 1923 je objavil svoje prvo besedilo proti Mussolinijevi fašistični doktrini in zapisal znameniti stavek: "Z divinizacijo države v istem koraku napreduje bestializacija človeka". Imel je težave s Hitlerjevo policijo. Pod njegovim duhovnim vplivom je nastala študentska odporiška skupina Weisse Rose, Bela vrtnica, katere člani so plačali svoj odpor z življenjem.

Ob Haeckerjevem naslanjanju na *philosophio perennis*, ki se v tisočletnem loku pne od Aristotela do Tomaža Akvinca, se njegovi filozofiji ponuja oznaka "neotomizem". Toda Ošlak v svojem eseju na koncu knjige "*Haecker - najlepše darilo Slovincem*" pravilno poudarja, da je ta Nemeč nekaj globljega in bolj prvinskega kakor "pripadnik neotomizma". V Haeckerju je duhovna širina, lahko rečemo celo preroška obdarovanost, ki presega vsakršno akademsko oznako.

Knjiga *Človekov duh in resnica* vsebuje izbor iz Haeckerjevih filozof-

skih del. Gre za naslednje eseje: *Človekov duh in resnica (I. O bistvu človekovega duha, II. Človekov duh in filozofija)*; *Resnica in življenje*; *O filozofiji eksistence in o eksistencialni filozofiji*; *Ob evropskem judovskem vprašanju*; *Katoliški pisatelj in jezik*. Knjiga se zaključuje z izborom aforizmov in s spremno besedo Vinka Ošlaka.

Med temi spisi se Haeckerjeva moralna veličina najbolj povzpne v eseju o judovskem vprašanju iz leta 1927, v katerem je deset let pred znano encikliko Pija XI. o nacionalnem socializmu zavrnil nacistični antisemitizem.

Druga knjiga, ki smo jo vključili v ta pregled, je tudi izbor, in sicer iz Haeckerjevih spisov o velikem danskem krščanskem mislecu Sørenu Kierkegaardu, knjiga pa nosi naslov *Kierkegaardova grba*.

Sören Kierkegaard je živel med letoma 1813 in 1855. Iz velikega občudovalca nemškega filozofa Hegla se je spremenil v njegovega strastnega kritika: Heglovi samozadovoljni racionalistični konstrukciji je zoperstavil krvavo resničnost biti in časa. Velja za očeta eksistencialne filozofije in eksistencialne teologije.

Poleg velikega duhovnega sorodstva sta Haeckerja in Kierkegaarda zblíževali dve telesni hibi: Haeckerja okvara na nosu, posledica nerodne operacije, Kierkegaarda pa grba. Vendar Nemeč kljub največjemu občudovanju do Danca ni ostal do njega v malikovalskem razmerju. Haecker je bil, kakor pripominja Wüster v svoji spremni besedi "*Zakaj naj beremo Haeckerja?*", v svojih premišljevanjih bolj zvest resnici kakor svojemu učitelju. V *Kierkegaardovi grbi*, ki je tudi Haeckerjeva zadnja knjiga, nemški učenc očitava svojemu danskemu učitelju dvoje: da v veri podcenjuje razum, kar je sicer značilno za protestantizem, in da na svoji verski poti ni šel do kraja, tako da bi pristal v katolištvu.

Omenili smo že spremno besedo prevajalca Wüsterja "*Zakaj naj beremo Haeckerja?*". Tej v knjigi sledi še bibliografija Haeckerjevih del o Kierkegaardu.

Knjiga je izšla v zbirki celovške Mohorjeve družbe *Sokratovi otroci*, v kateri sta izšli dve deli o dveh modernih mislecih, o Popperju in Wittgensteinu.

A. R.

Literarni natečaj "MLADIKE"

1. Revija *Mladika* razpisuje XXXI. nagradni literarni natečaj za izvorno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov *MLADIKA*, ulica *Donizetti 3, 34133 TRST*, do 1. DECEMBRA 2002. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset).

3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisatelj *Alojz Rebula*, prevajalki in kritičarki *prof. Diomira Fabjan - Bajc* in *prof. Ester Sferco*, *prof. Marija Cenda* ter odgovorni urednik revije *Marij Maver*. Mnenje komisije je dokončno.

4. Na razpolago so sledeče nagrade:

PROZA

prva nagrada	300 €
druga nagrada	200 €
tretja nagrada	150 €

PESMI

prva nagrada	150 €
druga nagrada	100 €
tretja nagrada	70 €

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku - *Prešernovem dnevu* - na javni prireditvi in po časopisju. Vsi teksti ostanejo v lasti *Mladike*. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2003. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

Cerkvena oznanila zdomskih Slovencev (7)

Z opisom cerkvenih oznanil "Med nami povedano", ki jih izdaja župnijski urad v Mannheimu za škofije Freiburg, Speyer in Trier, zaključujemo popis cerkvenih lističev, ki so izhajali in ki še izhajajo v Nemčiji. V tem popisu smo predstavili osem izdaj oznanil "Med nami povedano" in list "Beseda". Vse te izdaje, razen "Besede", so v naši knjižnici še nepopolne in bi jih zelo radi izpopolnili. Zato ponovno pozivamo Slovence, ki živijo v Nemčiji, da bi nam pomagali pri izpopolnjevanju tega gradiva. Tudi ne vemo, če smo popisali vse izdaje oznanil "Med nami povedano". Morda je kje v Nemčiji še kaka slovenska župnija, ki izdaja svoja oznanila, tudi pod drugim naslovom. V prihodnji številki Mladike bomo opisali cerkvena oznanila, ki izhajajo v Belgiji.

med nami povedano

oktober '78

MED NAMI POVEDANO. Oznanila za Slovence v škofijah Freiburg, Speyer in Trier. Oznanila izdaja župnijski urad v Mannheimu.

Kdaj so oznanila začela izhajati, nam ni znano. Knjižnica Dušana Černeta ima 2 številki iz leta 1978. Nadaljnja leta so precej popolna. Nekaj številki smo fotokopirali, tako da imamo sedaj do leta 1992 še kar lepo zbirko. Po letu 1992 pa nimamo nič. Sploh ne vemo, če oznanila še izhajajo.

V februarski številki iz leta 1979 iz uvodnika povzemamo sledeče:

"Dragi rojaki, lepo pozdravljeni. Zopet prihajam v vaš dom. Pismo "Med nami povedano" hoče biti redna vez med nami; vsak mesec nas povezuje prav vse, ko skušam vaše misli strniti v nekaj besed. Na mojih dolgih potovanjih v Odenwald, Posarje, Schwarzwald itd. mnogokrat potujejo z mano vaše skrbi; veselim se, ko ste veseli in boli me vaša bolečina. Skratka prizadevam si, da bi vas razumel in bil z vami."

To je nekaj misli iz uvodnika, ki jih pošilja zdomski duhovnik Stanko Gajšek svojim župljanom.

Med nami povedano

OZNANILA ZA SLOVENCE V ŠKOFIJAH: FREIBURG, SPEYER in TRIER
izdaja SLOVENSKI ŽUPNIJSKI URAD, A 4,2 - 6800 MANNHEIM,
tel. 0621 - 285 00

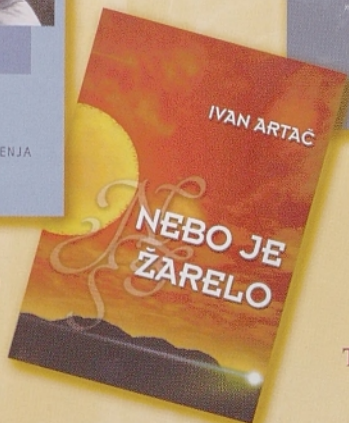
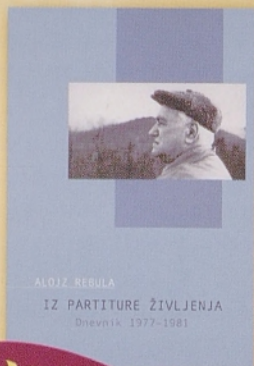
Leta 1983 je ljubljanski pomožni škof Stanislav Lenič bil povabljen na birmanje v Nemčijo. 1. maja je opravil 2 birmi, in sicer v Herbolzheimu in Mannheimu. Ob tej priliki so slovenski birmanci poslali škofu pozdrav: "Hvala Vam, gospod škof, da prihajate med nas, da nam posredujete darove Svetega Duha in nas z zakramentom svete birmе potrdite v tem, za kar so nas dolga leta ljubeče pripravljali dragi starši, veroučitelji in vzgojitelji. Hvala našim staršem; brez njihovega požrtvovalnega truda prav gotovo ne bi bili deležni milosti, ki se bo razlila na nas po Vaši molitvi in maziljenju. Obljubljamo, da bomo darove, ki jih bomo prejeli z božjo milostjo, po svojih najboljših močeh razširjali naprej in s tem sodelovali pri ustvarjanju božjega kraljestva na zemlji. Prosimo, pomagajte nam pri tem še naprej z naukom, dobrim zgledom in molitvijo. Vaši birmanci."

Gospod župnik Stanko je v uvodniku poletne številke leta 1988 pozval svoje župljane, naj v času dopustov obiščejo svoj rodni kraj. Takole piše: "Dopust pa ni prazno brezdelje; lenarjenja bi se še naprej naveličali. Počitnice in dopust je predvsem čas duhovne obogatitve. Zato gremo na dopust odprtih oči in odprtega srca. Ko bomo potovali po Sloveniji, bomo lahko na vsakem koraku srečali poleg mnogih lepot tudi znamenitosti, ki so povezane z našo narodno, kulturno in krščansko preteklostjo. Reka je povezana z izvirom, človek pa s koreninami, iz katerih je zrasel on in njegov narod. Naša preteklost se zrcali v znamenitostih razsejanih v vseh štirih vetrovnih straneh od Koroške in Gorenjske preko Dolenjske do Bele krajine in od Prekmurja preko Štajerske do Primorske. Zato se osvežimo pri svojih izviri! Da bomo lahko rekli s Cirilom Kosmačem: "Svojo domovino poznamo, kakor poznamo obraz svoje matere: domače so nam vse njene gube in gubice, poteze veselja in sreče, brazde bridkosti in skrbi"."

(Dalje prihodnjič)

MLADIKA

VAM PRIPOROČA

NOVO!

Trst, ulica Donizetti 3
tel. 040-370846
fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

za smeh in
dobro voljo

- Mila, ali se je s tujci težko sporazumeti?
- Sploh ne. Jaz razmem vse, razen tistega, kar govorijo.

Blaž gleda izložbe z visokimi cenami in modruje:

- Ubogi prodajalci, koliko dela bodo spet imeli, ko se bo vse pocenilo!

- In ti verjameš svojemu možu, da je bil res na lovu, ko pa ni nič prinesel!?

- Saj prav zato mu verjamem!

☞ (dalje z 2. strani platnice)

zmerjanje ali pritoževanje. Pritoževanje nad čim? Vsega imajo, najnovejše avtomobile (kar BMW-je in audije in z vsem opremljene stanovanjske prikoliče), najmodernejšo športno opremo, pa ustrežljive, dobro situirane starše (ime jima je "fotr" in "mat"), ki jih rešujejo iz zagat in jim tapecirajo vsakdanjik. Mlada človeka v "Šelestenju" kar naprej pijeta drug drugemu kri, čeprav sta se že stokrat ozmerjala in si vse povedala, tri scrkljane, vsega site, obžrte ljubljanske gospodične, ki se s kanuji spuščajo po Kolpi, pa več ne vedo, kaj bi si še izmislile za zabavo: norčujejo se iz najmlajše, ki naj bi bila devica, se spakujejo ob srečanjih s kmeti, slovenskimi in hrvaškimi (oboji so predstavljeni kot folklor, spačene, grde lutke, Butalci), za povrh pa seks v vseh oblikah, hetero- in homoseksualni - kot da bi režiserji in producenti več ne vedeli, kaj naj še zbašejo v štoriijo, da bo film čimbolj podoben ameriškim, čimbolj "moderen" in "razvit".

In slovenščina, beseda praznika in petja?

Tukaj bi žargonu tega filma lahko rekli le "gutter language". Saj je res, da imajo mladi svoj slang, tudi v slovenščini, a da bi bilo treba vsak stavek, ki se vsuje iz lepo našminkanih ust, potresti z mastnimi ocvirki, ki jim ubogi prevajalec ni našel odgovarjajočih izrazov v angleščini in se je moral zadovoljiti z neprestanim ponavljanjem nedolžne "f-word"? Ko bi šlo le za kake "hudiče" in "prmejduše", celo za kak

bosanki "jebemti"! A gre za precizne izraze, samostalnike, pridevnike in glagole, izpeljane iz poccstnih imen za vsak del človeške anatomije, ki ima kaj opraviti z reprodukcijo in prebavnimi funkcijami.

Da je uboga slovenščina le še bolj ponižana, jo mladi bogatijo z neprevedenimi angleškimi izrazi: nič ni več v redu, lepo ali zabavno, vse je le super, best in O.K., če pa ni, se pritožujejo nad "lifom". V slovenščino vnašajo osladno otročje izraze. Nihče več ne slika, ne dela fotografij ali posnetkov, vsi le "fotkajo" in delajo "fotke".

Če je slovenščina v domovini med mladimi tako na psu, čemu neki naj bi se Slovenci v tujini mučili in učili svoje potomce neki jezik, ki je - če sodimo po teh dveh filmih - izumrl?

Kot rečeno: dvorane so bile skoraj prazne. Hvala Bogu! Kakšna sreča, da so bili moji kanadski prijatelji zadržani in niso mogli z menoj v kino! Kako naj bi jim še kdaj pripovedovala o slovenski kulturi, o naših razgledanih, pametnih ljudeh? Kakšna zamujena priložnost za slovensko kinematografijo, da bi našo neznano deželo predstavila svetu tako, kakršna je, po pravici in resnici, ne pa s kvaziameriškim kičem, ki že meji na pornografijo!

Cankar je nekje zapisal: "O, domovina, ti si kakor vlačuga!" Kaj bi rekel zdaj?

Irma M. Ozbalt, Montreal

Štefan Turk (1974)

Štefan Turk spada v mlajšo, lahko bi celo rekli najmlajšo generacijo slovenskih tržaških likovnih ustvarjalcev. V srednješolskih letih mu je bila mentorica prof. Jasna Merku, kasneje je obiskoval slikarske tečaje prof. Nina Perizzija. Svoje teoretsko znanje je dopolnil s študijem zgodovine umetnosti na tržaški univerzi.

Prvič se je predstavil javnosti leta 1993 na skupinski razstavi v Benetkah, samostojno pa dve leti kasneje, in sicer v dvorani Slovenskega kulturnega društva Tabor na Opčinah. Spomladi 2002 je razstavljal grafike v čitalnici Narodne in študijske knjižnice v Trstu, srečali pa smo ga tudi v skupini mladih umetnikov, ki so se dvakrat uspešno predstavili na razstavah v Kulturnem domu v Trstu in v galeriji Kraške hiše v Repnu.

Štefan Turk se ukvarja s slikarstvom, grafiko in kiparstvom, preizkuša pa se v raznih tehnikah.

Štefan Turk
Kras, 2002
Akvarel na papirju
31x46 cm
last: Štefan Turk,
Trst

Pričujoči akvarel je lep primer Štefanovega najnovejšega ustvarjanja. Pred nami je razumsko zgrajena kompozicija, v njej je očitna avtorjeva risarska spretnost, prevzame pa nas zaradi svojega bogatega barvnega razpona. Intenziven izraz se ohranja tudi v tako preizkušeni in zahtevni tehniki, kot je akvarel, kjer si umetnik ne sme privoščiti niti najmanjše napake, še neodločenosti ne.

Kraška jesen kot čas sproščenosti in energije.

Magda Jevnikar

